

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Posvátná místa křesťanských dějin
v českých zemích: region Příbramsko**

Bc. Miroslava Josefíková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

**Posvátná místa křesťanských dějin
v českých zemích: region Příbramsko**

Bc. Miroslava Josefíková

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za vedení a odbornou pomoc při psaní této diplomové práce.

Pplk. Ing. Jiřímu Tiefenbachovi za cenné rady a pomoc s korekturou textu.

Mé rodině, která mi byla oporou a vytvořila mi vhodné podmínky k dokončení práce.

OBSAH

1. ÚVOD.....	1
2. MARIÁNSKÁ ÚCTA A POUTNÍ TRADICE	3
2.1. TERMÍN POUŤ	4
2.2. MARIÁNSKÝ KULT V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	4
2.3. PŘÍČINY POUTÍ	6
2.4. VÝZNAMNÁ POUTNÍ MÍSTA.....	8
3. SOUPIS KŘESŤANSKÝCH PAMÁTEK A CÍRKEVNÍCH STAVEB V OKRESE PŘÍBRAM	11
4. SVATÁ HORA U PŘÍBRAMI.....	18
4.1. STAVBA A ARCHITEKTURA	19
4.2. PANNA MARIE SVATOHORSKÁ	27
POPIS SOŠKY	30
4.3. POUTNÍ TRADICE	33
SLAVNOST KORUNOVACE.....	34
5. MAKOVÁ HORA VE SMOLOTELÍCH	40
5.1. STAVBA A ARCHITEKTURA	41
5.2. SV. JAN KŘTITEL	43
5.3. PANNA MARIE Z HORY KARMEL.....	44
KORUNOVACE	46
5.4. POUTNÍ TRADICE	47
POUTNÍ PROCESÍ Z MAKOVÉ HORY	51
6. KAPLE SVATÉ MAŘÍ MAGDALENY V DOBRÉ VODĚ U BŘEZNICE. 53	

6.1.	STAVBA A ARCHITEKTURA	53
6.2.	SV. MAŘÍ MAGDALENA	55
6.3.	POUTNÍ TRADICE	56
7.	KOSTEL SVATÉHO PROKOPA A NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE VE HVOŽĐANECH	57
7.1.	STAVBA A ARCHITEKTURA	58
7.2.	SVATÝ PROKOP	58
7.3.	PANNA MARIE JAVORSKÁ	59
7.4.	POUTNÍ TRADICE	61
8.	SHRNUTÍ	63
9.	ZÁVĚR	65
10.	POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	69
10.1.	ELEKTRONICKÉ ZDROJE	73
10.2.	ROZHOVORY	75
11.	RESUMÉ	76
12.	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	78

1. ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se zabývá vybranými posvátnými místy křesťanských dějin v okrese Příbram, který se nachází ve Středočeském kraji. Bezpochyby nejvýznamnějším místem této lokality je barokní poutní areál Svatá Hora, jenž je vyhledávaným cílem poutníků již celá staletí. Mimo ostatní církevní památky, z nichž vybrané jsou uvedeny v samostatné kapitole, je pak zvláštní pozornost věnována kostelu sv. Jana Křtitele a Panny Marie na hoře Karmel na Makové hoře ve Smolotelích, kapli sv. Maří Magdaleny v Dobré Vodě u Březnice a kostelu sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie v Horažďovicích.

Tyto vybrané stavby jsem zvolila, protože jsou zasvěceny Panně Marii (kaple sv. Maří Magdaleny byla původně zasvěcena Panně Marii)¹ a mají zajímavou historii, během které se z těchto chrámů utvářela důležitá duchovní místa regionu. U zvolených objektů se zaměřím na jejich architekturu, na vývoj poutní tradice těchto míst a na milostné obrazy či sošky, které k těmto místům náleží. V jednotlivých podkapitolách daných posvátných míst budou rovněž popsáni světci, kterým jsou stavby zasvěceny.

Druhá kapitola je věnována mariánské úctě a poutím obecně. Jsou zde popsány důvody, proč poutní místa vlastně vznikala, jak je rozlišujeme a jaký význam mají pro věřící, kteří sem přicházejí vzdávat hold a prosit za vyslyšení a odpuštění. Okrajově je zde přiblíženo období baroka, s nímž se právě pojí mariánská úcta, která v této době dosáhla svého vrcholu.

Ve třetí kapitole je uveden soupis významných křesťanských památek v okrese Příbram s krátkým popisem jednotlivých staveb.

Následující čtyři kapitoly se detailně věnují čtyřem vybraným posvátným místům, která jsou uvedena v prvním odstavci a která hrají důležitou roli v křesťanském světě příbramského okresu.

¹ Čimelický zpravodaj. Dvoutměsíčník o životě v Čimelicích a okolí. Únor 2010. Čimelice 2010, s. 9.

Cílem práce je prostřednictvím metody deskripce, interpretace a analýzy zmapovat a popsat výše zmíněná významná posvátná místa v příbramském okrese a přiblížit vývoj křesťanské poutní tradice v této oblasti. Porovnat význam jednotlivých křesťanských památek mezi sebou navzájem. Tato předkládaná práce má za úkol prozkoumat, co mají tato místa společného, čím se od sebe odlišují a jakou roli hrají v oblasti křesťanské v příbramském regionu. Z hlediska historických milníků popsat, proč se z některých kostelů stala kultovní poutní místa regionu a jinde jejich sláva upadala. Cílem bude rovněž popsat poutní tradici těchto míst a prověřit, zda je poutní tradice v těchto chrámech zachována i dnes. K tomu jsem uskutečnila rozhovory s představiteli jednotlivých farností a s lidmi, kteří se zajímají o historii těchto míst či jsou pověřeni jejich správou. V závěru práce se pokusím shrnout společné znaky těchto míst a přiblížit vývoj jejich duchovní tradice v historickém a kulturním kontextu.

2. MARIÁNSKÁ ÚCTA A POUTNÍ TRADICE

Tato část práce je zaměřena na počátky mariánské úcty u nás a jejich přiblížení v proměnách času, aby byla posléze detailněji představena významná místa v okrese Příbram, jež jsou s mariánským kultem spjatá, z nichž nejzásadnější je samozřejmě Svatá Hora u Příbrami. Zde se není možné vyhnout problematice mariánských poutí, přičemž bude hledána odpověď na otázku, jaké motivy lidi k vykonávání poutí vůbec vedly.

„Maria je uctívána jako vynikající a naprosto jedinečný člen církve, jako její předobraz a obdivuhodný příklad ve víře a lásce. Svou poslušností, vírou, nadějí a vroucí láskou spolupracovala jedinečným způsobem na díle Spasitele. Je vzývána v církvi jako přímlyvkyně, pomocnice, záchránkyně a prostřednice.“²

Mariánská úcta je součástí západní civilizace dlouhou dobu, v podstatě od toho času, kdy se křesťanství prosadilo jako hlavní civilizační faktor a také jednotící prvek. Projevy mariánské úcty nikdy úplně nevymizely z každodenního života, navzdory historickým událostem jako byly např. velké schizma v roce 1054, odštěpení protestantských církví v 16. století, osvícenství, neopohanství nebo socialistická a sociální hnutí všeho druhu. Ačkoli se velmi často jedná pouze o podvědomé či dokonce přímo nevědomé aktivity, setkáváme se s Pannou Marií dnes a denně. Jednak v krajině lidských sídel, kde se s ní setkáváme prostřednictvím církevních staveb, toponym nebo třeba torz historických artefaktů, jednak v současných i historických kulturních dílech, kde se vyskytují mariánské motivy nejrůznější provenience i podoby a mariánské písně lze slyšet téměř ve všech hudebních žánrech od klasiky až po pop-kulturu. Má proto jistě smysl se mariánskou úctou samotnou, ale i jejími nejrůznějšími projevy, zabývat.³

² SCHAUBER, V. a SCHINDLER, H. M.. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří 1994, s. 8.

³ ALTOVÁ, B., HOLUBOVÁ, M. a SUCHOMELOVÁ, M.. ed. *Salve regina: mariánská úcta ve středních Čechách*. Praha 2014, s. 9.

poutní místa a i celé sakrální komplexy. Tyto společně formovaly duchovní rozměr našich předků a dodnes určují ráz české krajiny. Tato místa se následně stala cílem cest, poutí, ale i místem setkání přátel, prostředím k navázání nových kontaktů a často i celoživotních vztahů. Mariánský kult se tímto stal důležitým společenským faktorem, uměleckou výzvou a rovněž také ekonomickou příležitostí.⁶

Počátky mariánského liturgického kultu u nás je možné hledat již v době vrcholného středověku. Zásadní úlohu při jeho prosazení měly církevní řády, ať již se jednalo o cisterciáky, johanity nebo německé rytíře. Pravý rozkvět mariánské úcty pak nastal v době panování lucemburského rodu, a to především za Karla IV. K velkým ctitelům Panny Marie patřil pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic a také jeho nástupce Jan z Jenštejna, jenž v Čechách zavedl slavení prvotně františkánského svátku Navštívení Panny Marie.⁷

Ač husitství pochopitelně přineslo i pokles obliby mariánského kultu, ke změně došlo již v předbělohorském období. Po tridentském koncilu se v katolické církvi začal opět výraznějším způsobem prosazovat kult svatých a hlavně kult Matky Boží. Znovuobnovené uctívání Panny Marie bylo v souladu s novým vnímáním věřících, jež bylo orientováno mnohem více smyslově než v minulosti. Panna Marie byla uctívána prostřednictvím celé řady příběhů, a to mluvenou i psanou formou, ale i v dramatech, písních, kázáních a samozřejmě při poutích.⁸

Podle Jiřího Mikulce tu mělo značný význam Mariino mateřství, jež ji více přibližovalo všem ženám – matkám, ale zároveň i její lidství, jehož se nedotkl božský původ. Nejvýznamnějším svátkem, který byl zasvěcen Panně Marii, byl svátek Neposkvrněného početí. Kvůli prohloubení mariánské zbožnosti docházelo také k zakládání mariánských kongregací. Panně Marii byl zasvěcen rovněž svátek

⁶ ALTOVÁ, B., HOLUBOVÁ, M. a SUCHOMELOVÁ, M.. ed. *Salve regina: mariánská úcta ve středních Čechách*. Praha 2014, s. 9.

⁷ VÁVRA, J. *Vývoj kultu mariánského v koruně České*, in: Podlaha, A. (ed.), *Almanach mariánský*, Praha 1905, s. 157-158.

⁸ DÜLMEN, R. van. *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století)*, Praha 2006, s. 74.

Zvěstování Panny Marie, s nímž byl v 17. a v 18. století spojen rituál zvonění večerního klekání a modlitby Zdravas Maria. K dalším zasvěceným svátkům je možné řadit svátek Panny Marie Sedmibolestné, Navštívení Panny Marie, Nanebevzetí Panny Marie, Očišťování Panny Marie, Narození Panny Marie nebo svátek Jména Panny Marie.⁹

Největší nárůst mariánské úcty je potom možné sledovat ve druhé polovině 17. století, což mělo úzkou spojitost s rekatolizační praxí po krachu stavovského povstání.¹⁰ Barokní kultura tak dala jedinečný ráz české a moravské krajině, která se proměnila v „zahradu Mariinu“, jež se vyznačovala hustou sítí poutních kostelů, kapliček, kaplí i chráněných studánek a stromů s milostnými obrázky. Přístupové cesty ke známým poutním místům byly běžně lemovány celou řadou otevřených kapliček a stromořadím. Ačkoli mariánský kult byl v baroku na prvním místě, potlačována nebyla ani úcta k mnoha českým národním patronům, když značné oblibě se začal těšit nově svatořečený Jan Nepomucký. Typické české barokní místo je příznačné přítomností poutního kostela, jenž je obklopen ambity a nárožními kaplemi s branami, do kterých ústí poutní cesty. Stěny ambitů byly zdobeny nástěnnými malbami nebo závěsnými obrazy s mariánskými i christologickými cykly. Českým specifikem bylo vyobrazení milostných soch a obrazů, jež jsou v zemích Koruny české a střední Evropě uctívány.¹¹

2.3. PŘÍČINY KONÁNÍ POUTÍ

Vykonání poutě bylo v životě našich předků jedním z důležitých projevů mariánské úcty. Putování a cesta mají od pradávna své mimořádné postavení v mysli a ve vnímání člověka. Cesty se konají z nějakých důvodů, např. obchodních, rodinných, pracovních, turistických nebo objevitelských, ale pouze cestování, jehož důvodem

⁹ MIKULEC, J. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha 2013, s. 58-62.

¹⁰ HANZAL, J. *Mariánský kult v barokních Čechách*. In: *Rekatolizace v českých zemích: sborník příspěvků z konference v Jičíně konané 10. září 1993*. Jičín 1995 s. 19.

¹¹ ROYT, J. *Zahrada mariánská, mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století*. Sušice 2000, s. 38.

je hledání něčeho nedefinovatelného, v pojetí transcendentálního zážitku, se dají přirovnat k tomu, co lze pocitově vnímat v termínu „pout“.¹²

Jak bylo zmíněno výše, ke značnému rozvoji poutí došlo v souvislosti s koncem třicetileté války, kdy skupiny věřících putovaly k chrámům, sochám i obrazům. V časech protireformace se poutě staly doslova masovou záležitostí a tato doba s sebou přinesla poněkud jiný náhled na náboženský život. Při rekatolizaci země bylo zásadní působení piaristů, kapucínů, františkánů i jezuitů, kteří ovládali školství, garantovali misijní činnost a snažili se naplnit usnesení tridentského koncilu o uctívání světců i o kultu Panny Marie. Charakteristickým rysem pobělohorské zbožnosti u nás bylo územně nestálé uctívání světců. Právě mariánský kult byl nejsilnější, a to navzdory tomu, že u nás nebyla v porovnání s Polskem nebo Uhrami Panna Marie prohlášena „královnou nebes.“¹³

Pobělohorská doba byla spojena s konáním tisíců poutí, přičemž každá měla svůj specifický ráz. Oproti starověku a středověku lze u barokních poutí sledovat zásadní odlišnosti, když mezi ty nejvýznamnější patřila skutečnost, že poutníci necestovali sami a do vzdálených zemí, ale pohybovali se především po místech v jejich regionálním dosahu, putovali ve skupinách a v pravidelných časových rozmezech, jež byly dány třeba právě mariánskými svátky. Barokní pout' představovala něco jako liturgii, když poutníci se museli během cesty řídit striktními předpisy. Katolická církev se současně snažila ovlivnit jejich smysly za pomoci honosných chrámů, ale také bohatého „doprovodného programu“, jenž sestával nejen ze slavnostních mší, ale i divadla, zpěvoher či ohňostrojů.¹⁴

Největší rozkvět poutnictví v českých zemích je možné sledovat v době barokní. Právě v tomto čase se i pietas Mariana dočkala mimořádného rozkvětu. Představovala

¹² ALTOVÁ, B., HOLUBOVÁ, M. a SUCHOMELOVÁ, M.. ed. *Salve regina: mariánská úcta ve středních Čechách*. Praha 2014, s. 9-10.

¹³ HOLUBOVÁ, M. *Život ve svatohorské rezidenci v období baroka*. Český lid 84, 1997, č. 2, s. 103.

¹⁴ HOLUBOVÁ, M. *Prácheňský kraj a návštěvnost Svaté Hory u Příbrami*. In: Vodňany a Vodňansko / Vodňany 2002, s. 76.

nejen jeden z hlavních prvků barokní zbožnosti, ale rovněž součást oficiální pietas Austriaca, tedy rakouské (habsburské) oficiální (státní) zbožnosti. Uvádí se, že ve druhé polovině 18. století existovalo v Čechách okolo 390 mariánských kostelů a kaplí, a to především v jižních a jihozápadních Čechách.¹⁵

Ke konání tradičních poutí sice docházelo i později, ale již není možné hovořit o takové míře. K zásadní změně došlo v průběhu 18. století ve spojitosti se zhoršenými hospodářsko-ekonomickými poměry, jež v té době habsburskou monarchii postihly. Velmi podstatný vliv na oslabení poutnictví mělo rovněž osvícené myšlení Josefa II. a jeho reformy. Další rozvoj poutnictví je možné sledovat v 19. století, když se proměnila povaha poutí a složení poutníků. Podílelo se na nich více venkovanů a menší byl podíl měšťanů a šlechticů.¹⁶

Z křesťanského pohledu je takové nábožné putování na mariánská posvátná místa jakýmsi veřejným vyznáním svaté víry a dokladem úcty a lásky k Panně Marii a rovněž také pramenem hojného požehnání, jak jednotlivci, tak i celému národu a zemi.¹⁷

2.4. VÝZNAMNÁ POUTNÍ MÍSTA

Poutní procesí se tedy dočkala největšího rozmachu po konci třicetileté války. V těchto časech se poutníci vydávali často i mimo hranice českých zemí. Mezi známá mariánská poutní místa, jež se nacházela v blízkosti českých hranic, patřilo rakouské Mariazell nebo bavorský Pasov a Altötting. Do Čech se nicméně postupem času dostávaly milostné obrazy a sochy, jež se stávaly předměty uctívání. Poutní procesí směřovala nejen za hranice země, ale rovněž některá česká poutní místa byla hojně navštěvována poutníky z jiných zemí, když kupříkladu na českou stranu Šumavy přicházeli bavorští, čeští nebo rakouští poutníci. K oblíbeným poutním místům na jihu

¹⁵ HANZAL, J. *Mariánský kult v barokních Čechách*. In: *Rekatolizace v českých zemích: sborník příspěvků z konference v Jičíně konané 10. září 1993*. Jičín 1995 s. 19.

¹⁶ MIHOLA, J. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma*. Brno 2010, s. 8-9.

¹⁷ VLASÁK, K. *Sv. Hora: Na památku 150letého jubilea korunování Marie Panny svato-Horské roku 1882*. Praha 1882, s. 41.

Čech je možné počítat třeba Svatý Kámen u Českého Krumlova, ale rovněž Hojnou Vodou nebo Svatou Trojicí u Trhových Svinů. Ostatně celé rakousko-české a bavorsko-české pohraničí bylo poutními místy protkané.¹⁸

V severních Čechách byl vyhlášený severočeský Bohosudov s uctívanou Pietou. Místní poutní chrám obklopují ambity se sedmi kaplemi, jež jsou připomínkou sedmi Bolestí Panny Marie. Hojně navštěvovaným poutním místem v této oblasti je rovněž Chlum svaté Máří nebo Bezděz, kde emauzští benediktini postavili poutní kostel Panny Marie Montserratské z hradní kaple. Uctívání se dočkaly také středověké mariánské sochy v Chomutově nebo v České Kamenici. Do dnešní doby je oblíbeným mariánským poutním místem také severočeský Květnov s mariánskou sochou Maria Gravida.¹⁹

V Praze zná snad každý pražskou Loretu na Hradčanech. Od roku 1628 vzdávají v karmelitánském kostele Panny Marie Vítězné na Malé Straně věřící hold slavné voskové sošce Pražského Jezulátka, kterou kostelu věnovala Polyxena z Pernštejna. Také na Novém Městě pražském bylo uctíváno mnoho milostných obrazů a soch.²⁰

Ve středních Čechách, kam samozřejmě patří oblast Příbramska, má bezkonkurenční pozici Svatá Hora u Příbrami, které bude dále věnována podrobná pozornost. V západních Čechách se dočkala značné obliby milostná socha Madony v plzeňském chrámu svatého Bartoloměje, jejíž barokní kopie je i ozdobou nedalekého mariánského sloupu. Velmi uctívaná byla rovněž gotická socha Madony v poutním kostele v Nicově u Plánice, jenž byl zbudován podle návrhu Kiliána Ignáce Dietzenhofera, hojně navštěvovaným západočeským poutním chrámem byl rovněž městský kostel Panny Marie v Klatovech.²¹

¹⁸ ROYT, J. *Zahrada mariánská, mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století*, Sušice 2000, s. 39.

¹⁹ Tamtéž, s. 39.

²⁰ Tamtéž, s. 38.

²¹ Tamtéž, s. 39.

Východní Čechy se honosí zajímavým poutním místem, jež se nachází na Homoli u Cuclavi, a vede k němu schodiště o 150 schodech, což je symbolické číslo, které je v souladu s počtem andělských pozdravů Zdravas Maria v růženci. Oblíbeným cílem poutníků z východních Čech bylo rakouské Mariazell, a proto byla v Heřmanicích zbudována kaple Panny Marie Mariazellské – „malá Mariazell“.²²

Na Moravě se mezi nejslavnější poutní místa řadí Svatý Kopeček u Olomouce, Hostýn a Velehrad. Nejnavštěvovanějším poutním místem jsou potom Křtiny, ve kterých je v místním poutním chrámu uctívána středověká socha Panny Marie.²³

Mariánská poutní tradice se stala jakýmsi symbolem barokní doby. Přesto ji rozhodně není možné považovat za mrtvou, protože procesí na posvátná místa se konají i v dnešních časech.

²² ROYT, J. *Zahrada mariánská, mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století*, Sušice 2000, s. 42.

²³ Tamtéž, s. 43-44.

3. SOUPIS KŘESŤANSKÝCH PAMÁTEK A CÍRKEVNÍCH STAVEB V OKRESE PŘÍBRAM

V příbramském okrese najdeme celou řadu křesťanských památek od božích muk u cest, přes malé kostelíky a kapličky, až po větší chrámy. V této kapitole budou v krátkosti představeny jednotlivé kostely či významné křesťanské stavby, které se na tomto území nachází; řazeny abecedně podle názvu obce, ve které leží.²⁴

BOHUTÍN: *Kostel sv. Máří Magdaleny* - novogotický kostel postavený v letech 1885 - 1887.

BOROTICE: *Kostel Nanebevzetí Panny Marie* - původně gotický, v 17. století zbarokizovaný, první zmínka z roku 1253.

BŘEZNICE: *Farní kostel sv. Ignáce a sv. Františka Xaverského* - roku 1637 přivedl Přibík Jeníšek z Újezda do Březnice Jezuity a v roce 1650 zde založil jezuitskou kolej. Výraznou raně barokní stavbu jezuitského (dnes farního) kostela postavili mezi roky 1642–1650 stavitelé Carlo a Martin Luragové. Na jednom z bočních oltářů je umístěna prosklená rakev s ostatky sv. Víta. Nad touto rakví byla ve skříni ctěna socha Panny Marie, která měnila barvu tváře (do roku 1885 měla tvář černou). Tuto sochu nosili březničtí farníci každoročně na pouť na Svatou Horu, konanou vždy ve středu po poslední květnové neděli.²⁵ *Kostel sv. Rocha* - raně barokní hřbitovní kostel, postaven v letech 1643-1649. *Kostel Církve československé husitské. Židovská synagoga* - postavena v roce 1725, v roce 1821 přestavěna v klasicistním slohu.

BUBOVICE: *Kostel sv. Václava* - původně gotický z 1. poloviny 14. století.

²⁴ Seznam sestaven z údajů zveřejněných online na stránkách: 1) <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?hledani=1&KrOk=Ok&HiZe=&VybUzemi=1&sNazSidOb=&Adresa=&Cdom=&Pamatka=&CiRejst=&IdCis=&Uz=B&PrirUbytOd=3.5.1958&PrirUbytDo=31.3.2018&KodKr=21&KodOk=2111&Start=0> ; 2) <http://www.kostelycz.cz/kostely.htm> ; 3) https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_kulturn%C3%ADch_pam%C3%A1tek_v_okrese_P%C5%99%C3%ADbram

²⁵ ČERNÝ, J. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. České Budějovice 2006, s. 31.

ČELINA: *Kaple sv. Jana Nepomuckého* - vystavěna v letech 1726 - 1727 v barokním slohu.

DLOUHÁ LHOTA: *Kostel sv. Jana Evangelisty* - původně gotický kostel ze 14. století.

DOBRÁ VODA U BŘEZNICE: *Kaple sv. Maří Magdaleny* - postavena v roce 1642 (viz kapitola č. 5).

DOBŘÍŠ: *Kostel Nejsvětější trojice* - postaven v letech 1794 - 1797 stojící na místě někdejší Loretánské kaple Blahoslavené Panny Marie, která byla zbořena v roce 1794. *Kostel sv. Kříže* - z období okolo roku 1600. *Kostel Českobratrské církve Evangelické* - postaven ve 20. letech 20. století. *Židovská synagoga* - původně obytný dům přestavěný v letech 1903 - 1904.

DOLNÍ HBITY: *Kostel sv. Jana Křtitele* - novorománský kostel z roku 1890.

DUBLOVICE: *Kostel Nejsvětější Trojice* - původně románská stavba z 2. třetiny 12. století, později upravena na novogotickou.

HLUBOŠ: *Kostel Nejsvětější Trojice* - původně barokní kostel z konce 17. století, přestavěn do novorománské podoby.

HŘIMĚŽDICE: *Kostel sv. Anny* - postaven v roce 1797 na místě původní kaple.

HVOŽĎANY: *Kostel sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie* - původně gotický kostel z poloviny 14. století (viz kapitola č. 7).

CHLUM: *Kostel sv. Václava* - původně gotický kostel, později zbarokizovaný.

CHRAŠTICE: *Kostel Nanebevzetí Panny Marie* - gotický kostel z 2. poloviny 14. století, později zbarokizovaný.

JESENICE: *Kostel Nejsvětější Trojice* - původně gotický kostel z poloviny 14. století

JETŘICHOVICE: *Kaple sv. Jana Nepomuckého*

JINCE: *Kostel sv. Mikuláše* - původně gotický kostel zbarokizován v roce 1728.

KAMÝK NAD VLTAVOU: *Kostel Narození Panny Marie* - raně gotický kostel ze 13. století, zbarokizovaný.

KLUČENICE: *Kostel Narození Jana Křtitele a Antonína Poustevníka* - barokní stavba z roku 1723.

KOSOVA HORA: *Kostel sv. Bartoloměje* - původně románsko-gotický kostel ze 14. století. *Kostelík sv. Michala* - hřbitovní kostel z roku 1731. *Židovská synagoga* - postavena kolem roku 1630.

KRÁSNÁ HORA NAD VLTAVOU: *Kostel sv. Mikuláše* - novorománská stavba z let 1850 - 1855.

LIBČICE: *Kaple sv. Jana a Pavla* - z 18. století.

MILEŠOV: *Kostel Nanebevzetí Panny Marie*

MILÍN: *Kostel sv. Václava* - novorománský z roku 1892.

NECHVALICE: *Kostel sv. Mikuláše* - pozdně románský kostel, postaven kolem roku 1240.

NOVÝ KNÍN: *Kostel sv. Mikuláše* - původně románský kostel z konce 12. století.

OBĎĚNICE: *Kostel Nanebevzetí Panny Marie* - románský kostel z 2. poloviny 12. století.

OBECNICE: *Kostel sv. Šimona a Judy* - farní neslohový kostel z přestavby v 19. století.

OBOŘIŠTĚ: *Kostel sv. Josefa* - barokní paulánský kostel z let 1702 - 1711.

PEČICE: *Kostel sv. Vavřince* - raně gotická stavba z konce 13. století.

PETROVICE: *Kostel sv. Petra a Pavla* - z počátku 14. století, původně gotický, později zbarokizován.

PIČÍN: *Kostel Narození Panny Marie* - gotický kostel.

POČEPICE: *Kostel sv. Jana Křtitele* - původně gotický, později zbarokizovaný, datovaný kolem roku 1300.

PROČEVILY: *Kostel sv. Barbory* - bývalý poutní barokní kostel z doby před polovinou 18. století.

PŘÍBRAM: *Kostel sv. Jakuba Většího* - z 2. poloviny 13. století, v jádru barokní stavba. *Bazilika Nanebevzetí Panny Marie* - centrální chrám barokního areálu na Svaté Hoře (viz kapitola č. 4). *Kostel sv. Vojtěcha* - novorenesanční kostel, postavený v letech 1889 - 1890. *Kostel sv. Prokopa* - původně barokní kostel, přestavěn a rozšířen roku 1879. *Kaple sv. Kříže* - novorománská hřbitovní kaple z roku 1870. *Kostel Církve československé husitské. Kaple nad Mariánskou studnou* - nachází se ve svatohorském areálu (více viz kapitola č. 4).

ROSOVICE: *Kostel sv. Petra a Pavla* - postaven v roce 1913, původně jako kaple.

ROŽMITÁL POD TŘEMŠÍNEM: *Kostel sv. Jana Nepomuckého* - barokní kostel, postaven v letech 1729 - 1732 na místě zřícené kaple.

RYBNÍKY: *Evangelický kostel* - klasicistní kostel datovaný do roku 1847.

SEDLČANY: *Kostel sv. Martina* - původně raně gotický kostel z konce 13. století. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie* - hřbitovní kostel z let 1732 - 1735.

SEDLEC - PRČICE: *Kostel sv. Jeronýma* - v jádru románský kostel z 3. čtvrtiny 12. století. *Kostel sv. Vavřince* - původně románský z období okolo let 1770 - 1780, později zbarokizován. *Kostel českobratrské církve evangelické.*

SLIVICE: *Kostel sv. Petra* - gotický kostel ze 14. století.

SMOLOTELY: *Kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie z hory Karmel* - barokní poutní kostel, vystavěn v letech 1719 - 1722 (viz kapitola č. 5).

SOLOPYSKY: *Kaple Proměnění Páně* - datovaná do roku 1843.

STARÁ HUŤ: *Kaple Nanebevzetí Panny Marie* - novogotická stavba z roku 1897.

STARÝ KNÍN: **Kostel sv. Františka Serafínského** - z poloviny 14. století, původně gotický.

STARÝ ROŽMITÁL: **Kostel Povýšení sv. Kříže** - původně gotický z doby před polovinou 13. století.

STRÁŽIŠTĚ: **Kostel sv. Jana Křtitele** - původně gotický kostel, zbarokizovaný v letech 1613 - 1616.

SUCHODOL: **Kostel sv. Lukáše** - raně barokní filiální stavba z 2. poloviny 17. století.

SVATÉ POLE: **Kostel sv. Alžběty** - původně gotický ze 14 století, zbarokizovaný v letech 1711 - 1721.

SVATÝ JAN: **Kostel sv. Jana Nepomuckého** - pozdně barokní poutní kostel, postaven v letech 1760 - 1764.

TOCHOVICE: **Kostel sv. Martina** - kostel postaven v roce 1331.

TRHOVÉ DUŠNÍKY: **Kaple Nejsvětější Trojice** - barokní stavba z roku 1707.

TŘEBSKO: **Kostel Nanebevzetí Panny Marie** - původně gotický, zbarokizovaný v 17. století.

TÝNČANY: **Kaplička sv. Jana Nepomuckého**

VELKÁ HRAŠTICE: **Kostel sv. Zikmunda** - stavba z 1. poloviny 19. století.

VĚŠÍN: **Kaple sv. Františka Serafínského** - novogotická kaple z roku 1905.

VIŠŇOVÁ: **Kostel sv. Kateřiny** - raně gotická stavba z období kolem roku 1300, zbarokizovaná koncem 17. století.

VOLTUŠ: **Kaple sv. Anny** - pseudogotická kaple z roku 1884.

ZALUŽANY: **Kostel sv. Karla Boromejského** - postaven v letech 1872-1874 v klasicistním slohu.

ŽIVOHOŠT: *Kostel sv. Fabiána a Šebestiána* - původně pozdně románský farní kostel, ve 14. století přestaven goticky, v roce 1860 upraven novorománsky.

Poutní cesta z Březnice do Příbrami

V příbramském okrese leží také zbytky poutní cesty, která z hlediska významných poutních míst v této oblasti rozhodně stojí za pozornost. Při cestě z Březnice do Příbrami se nachází celý komplex zděných kapliček s výklenky. Původně zde bylo rozmístěno šestnáct křížů s obrazy, u kterých se zastavovali poutníci k modlitbám a odpočinku. Jednalo se o tzv. „svatou cestu.“ Tu začali budovat březničtí jezuité od roku 1649. Spolu s jezuitou byli hlavními iniciátory výstavby manželé Přibík Jeníšek z Újezda a Lidmila Kateřina rozená z Talmberka, přičemž však každá kaplička měla svého vlastního donátora. Jednoduché dřevěné kříže byly okolo roku 1759 nahrazeny rozměrnými zděnými kapličkami.²⁶ Kapličky po celá staletí určovaly cestu svatohorským procesím, jež směřovala na Svatou Horu, a to nejenom z Březnice, ale i ze vzdálenějších místy, někdo dokonce až z Bavorska.²⁷

Původně tuto Svatohorskou poutní cestu tvořilo 16 kapliček, které na své přední (jižní) straně nesly vyobrazení jednotlivých zastavení modlitby tří růženců - radostného, bolestného a slavného. Na zadní (severní) straně se pravděpodobně nacházely obrazy světců významných pro českou zemi. Kdo byl zobrazen na které kapličce, není známo, s výjimkou obrazu sv. Václava na druhé kapličce. Jednotlivé výjevy na jižní straně kapliček jsou uvedeny v následujícím výčtu: První kaplička, stojící u kamenného mostu v obvodové zdi březnického zámeckého areálu, představuje obsah celého růžence. Nástěnná malba, nově vytvořená v roce 2006 akademickou malířkou Jarmilou Macháčkovou, zobrazuje stejně jako původní obraz růžencovou Pannu Marii a po jejím boku svatého Dominika a svatou Terezii. Následuje Zvěstování Panny Marie (druhá

²⁶ TOUFAR, P. *Toulky kolem Třemšína : tajemnou českou krajinou : legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otazníky : Rožmitál pod Třemšínem, třemšínské stezky, Roželov, Hvoždany, Újezdec, Březnice a okolí*. 1. vyd. Benešov 2005, s. 311-312.

²⁷ BERAN, J., PEŠEK, L., BÍLÝ, V. a ŽÁK, M. *Poutní cesta z Březnice na Svatou Horu*. Blatná 2017, s. 2.

kaplička), Navštívení Panny Marie (třetí kaplička), Narození Páně (čtvrtá kaplička), Obětování Páně (pátá kaplička) a Dvanáctiletý Ježíš v chrámu (šestá kaplička). Po růženci radostném následuje růženec bolestný tvořený následujícími pěti tématy: Ježíš se modlí v zahradě (sedmá kaplička), Bičování Páně (osmá kaplička), Korunování Páně trním (devátá kaplička), Ježíš nese kříž (desátá kaplička) a Smrt Páně na Kříži (jedenáctá kaplička). Řadu uzavírá růženec slavný s těmito pěti zastaveními: Vzkříšení Páně (dvanáctá kaplička), Nanebevstoupení Páně (třináctá kaplička), Soslání Ducha svatého (čtrnáctá kaplička), Nanebevzetí Panny Marie (patnáctá kaplička) a Korunování Panny Marie (šestnáctá kaplička).²⁸

Z osmi dochovaných kapliček prošlo pět z nich v posledních letech rozsáhlou renovací. Z původních obrazů, kterými byly kapličky vyzdobeny, se nedochovalo vůbec nic. K dispozici nebyla žádná fotografická či jiná dokumentace. Byla známa pouze témata jednotlivých vyobrazení. A tak byly vytvořeny malby zcela nové. Jejich autorem je Lubomír Pešek, který první obraz dokončil na sklonku roku 2014, zbylé čtyři pak během roku 2015. Dne 11. června 2016 tyto obrazy vysvětil P. Metoděj Zdeněk Kozubík. Malby na severních stranách kapliček dokončil v červnu 2017 opět Lubomír Pešek. Jednalo se o obrazy sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Anny, sv. Prokopa a sv. Vojtěcha.²⁹

²⁸ Převzato z <http://www.fondprobrennici.cz/clanky-pro-verejnost/slechticti-donatori-kaplicek-svatohorske-poutni-cesty>

²⁹ BERAN, J., PEŠEK, L., BÍLÝ, V. a ŽÁK, M. *Poutní cesta z Březnice na Svatou Horu*. Blatná 2017, s. 3-4.

4. SVATÁ HORA U PŘÍBRAMI

Svatá Hora u Příbrami je jedno z nejnámějších poutních míst v českých zemích vůbec. Díky své poloze uprostřed země bývala často označována jako duchovní srdce Čech.³⁰ Má velmi bohatou historii, ke které se váže řada pověstí. Také skvostná architektura a celková kompozice stavby zapříčinily, že se Svata Hora stala častým cílem poutníků a turistů.³¹ Svatohorský areál se rozprostírá nad městem Příbram již více než 340 let. Julius Košnář ve své publikaci *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách* (1903) přímo uvádí, že Svata Hora je pro českého katolíka to, co pro Španěly Monserat, pro Poláky Čenstochova či pro Moraváky Velehrad a Svatý Hostýn. „*V Praze nebyti a Svatou Horu nenavštíviti, jest u nás v Čechách - a ne v jednom kraji - tolik, jako ve své vlasti býti cizincem.*“³²

Největšího rozkvětu se Svaté Hoře dostalo pod správou Tovaryšstva Ježíšova, které zde působilo v letech 1647-1773.³³ V roce 1773 byl jezuitský řád zrušen, přičemž kněží tohoto Tovaryšstva byli nuceni opustit všechny kláštery, Svatou Horu nevyjímaje. Svatohorský areál následně přešel do rukou proboštů. Na přímluvu arcikněžny Marie Anny, sestry císaře Františka I. byla roku 1797 Svata Hora povýšena na proboštství a tehdejší probošt P. Jáchym hrabě Čejka vyznamenán mitrou a berlou od arcibiskupa pražského Viléma Florentina hraběte Salm-Salma. Posledním úřadujícím a v pořadí čtvrtým proboštem byl Petr Jeřábek (†1859) a po jeho smrti následoval pouze administrátor Jan Kohout. Od roku 1860 byli tehdejšími knížetem arcibiskupem pražským Bedřichem Švarcenberkem povoláni na Svatou Horu kněží z kongregace Nejsvětějšího Vykupitele - redemptoristé, kteří jsou zde dodnes. Od začátku jejich působení začala Svata Hora opět nabírat na své slávě, která poklesla během úřadování

³⁰ KOPEČEK, J. *Svatá hora*, Kostelní Vydří 2003, s. 6.

³¹ ŠINDAR, J. *Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska*. Kostelní Vydří 2007, s.30.

³² KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 67.

³³ Tamtéž, s. 73.

proboštů.³⁴ V roce 1905 byl svatohorský kostel papežem Piem X. povýšen na baziliku. Tím se Svatá Hora dostala do první řady poutních míst v tehdejší rakouském mocnářství.³⁵

4.1. STAVBA A ARCHITEKTURA

Na místě dnešního Svatohorského areálu původně stávala kaplička, jejíž podobu známe díky vyobrazení na vedutě „Příbrami“, která je datovaná do doby po polovině 17. století. Tato jednoduchá, prostá a neslohová budova odpovídá popisu z Balbínovy knihy *Diva Montis Sancti*, která byla vydaná v roce 1665. Zde se také dočteme, že kaplička měla hrubé a nerovné zdi, plochý dřevěný strop a podlahu z udusané hlíny. Na bocích lodi byly dva vchody bez dveří. Budova byla 13 metrů dlouhá, 7 metrů široká a vysoká přes 4 metry. (Balbín ve své knize udává tyto míry v loktech). Počátky vzniku kapličky na Svaté Hoře jsou známy pouze z legend. Podle jedné z nich ji nechal v roce 1620 vystavět rytíř Malovec jako poděkování Panně Marii, která vyslyšela jeho prosbu o ochranu před nepřáteli. Další pověst přikládá stavbu kapličky prvnímu pražskému arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic. Jiné zdroje udávají její výstavbu do doby krále Vladislava II. kolem roku 1500. Protože ale kaple stávala na obecním pozemku a byla vyzdobena namalovanými rodovými znaky šlechticů z Příbrami a jejího okolí, kteří zde sídlili v 1. polovině 16. století, je velmi pravděpodobné, že ji nechal zbudovat tehdejší majitel panství a město Příbram. Je však také možné, že ji postavil některý z poustevníků, kteří zde „od pradávna“ obývali nedalekou poustevnu. Tomu by odpovídala neslohovost a stavebně neodborná jednoduchost kaple.³⁶

24. 8. 1647 předal císař správu kapličky do rukou jezuitů z nedaleké Březnice. Otcové Tovaryšstva Ježíšova počali skromně, ale usilovně vykonávat duchovní službu. Jejich obětavá činnost přinesla výsledek v podobě narůstajícího počtu poutníků a prosebníků a kaplička začala být pro jejich počet nedostačující. Po více

³⁴ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 79-81.

³⁵ Tamtéž, s. 82.

³⁶ KOPEČEK, J. *Svatá hora*, Kostelní Vydří 2003, s. 6-8.

než jedenáctileté správě se tak jezuité rozhodli vybudovat takový areál, který by odpovídal duchovním požadavkům množství návštěvníků. 13. 2. 1659 proběhlo setkání P. Benjamina Schleyera s architektem Carlo Luragem, kdy na základě představ P. Schleyera Lurago zrealizoval stavební plán. V něm bylo navrženo ponechat původní kapli a tu obestavit osmi kaplemi a dvěma předsíněmi na vyvýšené terase. Dalších 14 kaplí bylo zamýšleno vybudovat v níže položeném ambitu na obdélném půdorysu s věžovými osmibokými bastiony.³⁷

Bylo jisté, že na realizaci takového projektu bude potřeba velkých finančních prostředků. Jezuitům se však podařilo získat mecenáše z řad šlechty, měšťanstva i mnohých poutníků. Na celkové investici se tak podílely všechny společenské vrstvy národa, a tak dne 29. července 1660 mohlo začít s kopáním základů od západního ambitu. Základy k rohovým kaplím byly vybudovány v roce 1661, kdy bylo také k závěru svatyně vystavěno hrubé zdivo velké loggie. Budování svatohorského komplexu probíhalo především v letech 1664-1673. 27. srpna 1673 nově zbudovaný chrám spolu se třemi oltáři slavnostně vysvětil pražský arcibiskup Matouš Sobek z Bílenberka.³⁸

Vnitřní vlastní chrám je obdélníkového tvaru a zaujímá prostor původní kaple. U východní stěny je zúžen zděnými hranoly se šnekovými schodišti. V této zúžené části, jež je překlenuta valeným obloukem, stojí stříbrný oltář. Tento zhotovil Staroměstský stříbrník Josef Seitz v letech 1745-1746. Oltář během let prošel řadou úprav a renovací. V roce 1755 vyhotovil Staroměstský zlatník Kašpar Gschwandtner rámce na oltářní kanonové tabulky. Roku 1758 vypracoval Antonín Quittainer nákres na zvýšení oltáře a podle tohoto nákresu pak Kašpar Gschwandtner v období 1758-1759 projekt realizoval. V roce 1722 byl oltář ještě o značnou část vyvýšen: mezi skupinu nejsvětější

³⁷ KOPEČEK, J. *Svatá hora*, Kostelní Vydří 2003, s. 14.

³⁸ Tamtéž, s. 14-15.

trojice a schránku na sošku Panny Marie Svatohorské byla vsunuta architektonická stříbrná nástavba, kterou vyhotovil malostranský zlatník Jakub Thym.³⁹

Oltářní mensa je zdobená antependiem z roku 1686, stříbrným a částečně zlaceným. Uprostřed antependia je umístěn znak Šternberských ozdoben listovými barokními rozvilinami a květy. Na mense stojí tabernákl zhotovený zlatníkem Janem Koglerem. Nad tabernáklem se nachází barokní stříbrná zasklená skříňka a po jejích stranách na volutových římsách klečí andělé. V pozadí této části se nachází stříbrná, lizénami rozdělená stěna. Do ní jsou vsazeny barokní reliéfy „Ecce homo“ a „Bolestná Panna Marie“. Nad touto částí se zvedá je právě ono Thymovo prodloužení, vyrobeno v podobě čtyřdílné rokokové skříňe zdobené pilastry, římsami, kartušemi a hlavičkami andělíčků. Nejvýše na oltáři je ve svatozáři vyobrazena Nejsvětější trojice držící korunu.⁴⁰ V kostele se nachází další dva oltáře umístěné ve zvláštních kaplích na severní a jižní straně. Jsou to oltář sv. Františka Serafinského a oltář Panny Marie.⁴¹

Lod' chrámu je rozdělena jednoduchými hranolovými pilíři nesoucími římsu. Je překlenutá valenou lunetovou klenbou. Na prostředním pilíři na jižní straně je velký řezaný barokní krucifix v životní velikosti, datován do konce 17. století. K severní straně lodi je přistavěna předsíň a velká síň překlenutá valenou klenbou. Původně zde byla kaple sv. Františka Xaverského, nyní slouží jako sakristie. Odtud vede šnekové schodiště do nízké klenuté síně, která slouží jako „šatna“ pro oblečky milostné sošky. Na jižní straně je rovněž přístavek a obdélníková kaple zasvěcená sv. Františku Xaverskému. Nad touto kaplí je rovněž nízké patro sloužící jako oratoř. K východní straně přilehá otevřená klenutá arkádovitá přístavba. Tři půlkruhové arkády jsou v průčelí, přičemž prostřední je nejvyšší a je to tzv. Martinická kaple. Nahoře je zakončena trojhranným štítem, od kterého vedou prohnuté vyzdívký nad boční arkády. Štít je vyzdoben štukovou polovypuklinou, která znázorňuje anděly držící

³⁹ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 96-99.

⁴⁰ Tamtéž, s. 99-102.

⁴¹ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 86.

korunu nad kartušemi s monogramy Mariánským a Kristovým. Klenby jsou ozdobeny malbami Křištofa Christa a štukem, který vyhotovil Santino Cergheti. K vnitřnímu chrámu je rovněž připojena původně otevřená přístavba, tzv. Kolovratská kaple, kterou vybudoval v roce 1675 stavitel Ursini. Její strop je opět vyzdoben štukem od Cerghetiho. Malbu provedl Karel Komínek. V této kapli se nachází socha sv. Alžběty, která původně bývala v dnes již zaniklém příbramském kostele sv. Jana Křtitele. Je to gotická soška vyřezaná ze dřeva a datovaná do druhé poloviny 15. století.⁴²

Celá stavba leží na vysoké terase z kvádrů a ze všech čtyř stran k ní vedou kamenná schodiště. Kolem dokola je obklopena balustrádou se sochami. Okolo střední stavby se táhnou dovnitř otevřené ambity, které tvoří obdélník. Byly vybudovány roku 1659 podle návrhu P. Benjamina Šlagera a stavitele Carla Luraga. Klenba je křížová a polokruhové arkády spočívají na jednoduchých hranolových pilířích. Na klenbě jsou vyobrazeny různé zázračné události na přímluvu Panny Marie Svatohorské ze 17. a 18. století.⁴³ Severní a jižní ambity sestávají z devíti klenbových polí, západní a východní ze sedmi. U těchto polí vystupuje vnější zeď kostela ven a tvoří obdélníkový výklenek, ve kterém je umístěn oltář. V rozích ambitů jsou kaple s osmiúhelníkovým půdorysem.⁴⁴ Na stěně, jež ambity uzavírá, jsou velké obrazy hlavních a důležitých událostí ze svatohorských dějin. Těchto lunetových obrazů je celkem osmnáct a většina z nich je dílem českého malíře Josefa Mathausera.⁴⁵

Roku 1658 byl svatohorský kostel opatřen štíhlou věží se zvláštní lucernou z červeného skla, ve které se každou noc rozsvěcovalo světlo. Lidé toto světlo nazývali *světlem Mariánským* nebo *svatohorskou hvězdou*. Lze předpokládat, že to mělo

⁴² PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 103-112.

⁴³ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 83.

⁴⁴ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 112-113.

⁴⁵ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 83.

souvislost se starou legendou o Královně nebes, která se už v pradávných dobách v podobě veliké hvězdy vznášela nad tímto místem.⁴⁶

Kaple Pražská, vybudovaná v roce 1661, se nachází v jihovýchodním rohu. Santino Cergheti vyzdobil kapli po stěnách i na stropě štukem. Na stropě jsou freskové obrazy osmi svatých českých patronů. Nejvýše, nad těmito obrazy, pod osmiúhelníkovou římsou lucerny spočívají andělci, kteří drží květinové girlandy. V rozích jsou postaveny pilastry s volutovými hlavicemi. Okna jsou elipsovitá a pod nimi velké kruhové kartuše. Oltář je zděný, po stranách jsou točené sloupy zakončené kompositními hlavicemi. Nad tím je rovné kladí se šikmými římsovými úseky. Mezi těmito úseky je výklenek se soškou Panny Marie Svatohorské.⁴⁷

Mníšecká kaple v severovýchodním rohu je ze všech nejprostší. Strop je ozdoben štukem a obrazy s výjevy ze života sv. Jana Křtitele. Oltář je barokní. Kapli uzavírají mřížové dveře, jejichž střední lišta je ve tvaru plochého pilastru s bohatou listovou hlavicí a s akantovou konsolou pod patkou.⁴⁸

V severozápadním rohu se nachází Plzeňská kaple. Má velmi pěkný strop, na jehož výzdobě se podíleli Bartoloměj Cometa, který zhotovil štukovou výzdobu, a Jan Baptista Colomba, autor malby. Na klenbě, v lichoběžníkových rámcích, je šest maleb. Jedna zobrazuje apoštoly u hrobu Panny Marie a ostatní pak hudoucí a pějící anděly. Na vrcholku každého obrazového rámce je andílek, který v levé ruce drží konec tkanice dlouhého ovocného festonu. Spodní strany rámců jsou dole podpírány andílky. V rozích kaple stojí pilastry s jónskými hlavicemi.⁴⁹

Přímo pod Plzeňskou kaplí leží kaple sv. Máří Magdaleny, která je unikátní svou krápníkovou výzdobou, budící dojem jeskyně. Štukatérské práce jsou dílem Giovanniho

⁴⁶ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 76.

⁴⁷ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 113-114.

⁴⁸ Tamtéž, s. 114-116.

Bartolomea Comety z roku 1666. O rok později doplnily vnitřek kaple obrazy s výjevem ze života sv. Máří Magdaleny. Ve výklencích jsou umístěny sochy sv. Jana Křtitele, sv. Marie Egyptské, sv. Ivana, sv. Jenovéfy a uprostřed nad oltářní menzou je socha sv. Máří Magdaleny. Nad tou pak velká mušle a nad ní andělci nesoucí štukovou kartuši.⁵⁰

Kaple Březnická (zvaná též kaple Panny Marie Bolestné) zaujímá jihozápadní roh ambitů. Její strop je rovněž zdoben štukem a malbami.⁵¹ Kaple byla postavena v roce 1665. Na stropě jsou vyobrazeny bolesti Panny Marie Bolestné, jejichž autor není znám. Štuková výzdoba je dílem Giovanniho Bartolomea Comety. V roce 1929 byla kaple zrestaurována nákladem JUDr. Bedřicha Schwarzenbergera.⁵²

Ve svatohorském areálu nalezneme na východní straně i tři otevřené kaple. V prostřední z nich, jež nese název Martinická, se nachází císařský oltář, který získal svůj název podle císaře Leopolda I., který je spolu s dalšími osobami panovníků vyobrazen na nástěnných malbách této kaple. Oltář je upraven tak, aby se zde dala sloužit mše svatá, a aby se sem dala přenést a vystavit milostná soška Panny Marie Svatohorské, což se děje obvykle při poutích, kdy je návštěvnost Svaté Hory obrovská a poutníci by se všichni nevešli do kostela, který má kapacitu pro necelých 2 000 lidí. Klenby i štít vyzdobil štukem Santino Cergetti v roce 1667 a malby na klenbě jsou dílem Krištofa Christa z Prahy. Poboční kaple jsou o něco nižší než kaple Martinická. Kaple na epištolní straně je zasvěcena sv. Josefovi, ta na straně evangelijní pak sv. Jáchymovi a sv. Anně, jakožto rodičům Panny Marie.⁵³

⁴⁹ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 117.

⁵⁰ Převzato z <http://pruvodce.svata-hora.cz/guide/view/id/sh-13-a>

⁵¹ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 117.

⁵² Převzato z <http://pruvodce.svata-hora.cz/>

⁵³ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 85.

Další tři podobné otevřené kaple byly roku 1675 zbudovány také na západní straně kostela. Později však byly zazděny. Naproti tomu zadní strana, která přiléhala k poutnímu kostelíku, byla odbourána, a tím spojena s chrámem, čímž se zvětšil vnitřní prostor dnešní baziliky. Rovněž na severní a jižní straně byl kostel rozšířen obdélníkovými přístavbami, a to v roce 1658. Z původní gotické svatohorské kaple se tak zachovaly pouze obdélníkové zdi lodi.⁵⁴

Střed východní strany ambitů zaujímá tzv. Pražský portál, který byl zhotoven mezi léty 1702-1705. Vchod samotný má po stranách dva jónské sloupy a nahoře je zakončen římsou, na které je ve výklenku uprostřed umístěna socha Svatohorské Madony. Po stranách jsou sochy sv. Ignáce a sv. Františka Xaverského. Ke vchodu vede schodiště s balustrádovým zábradlím, na jehož krajních hranolech spočívají sochy andělů. V hořejší části portálu je na každé straně jedno dvojité okno. Celá stavba je ohraničena po stranách hranolovými věžemi a nahoře zakončena balustrádou s bustami. Na balustrádách věží stojí postavy proroků.⁵⁵

Na jižní straně se nachází o poznání menší a prostší Březnický portál. Po stranách má rustikované pilastry s jónskými hlavicemi. V segmentovaném římsovém štítu je kartuše s mariánským monogramem. Nejvýše položený je výklenek zakončený volutovými římsami a korunou, ve kterém se nachází socha Panny Marie Svatohorské. Po stranách jsou sochy sv. Anny a sv. Jáchyma. Zdivo portálu je rozčleněno lisenami. Na každé straně stojí nízká hranolová vížka.⁵⁶

Uprostřed západních ambitů je nízká zvonice se čtyřmi zvony a uprostřed ambitů severních se nachází hodinová vížka z roku 1682. K severovýchodnímu rohu ambitů

⁵⁴ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 86.

⁵⁵ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 117-118.

⁵⁶ Tamtéž, s. 118.

je přistaveno křídlo staré jezuitské residence v podobě jednoduché jednopatrové stavby.⁵⁷

Na prostranství, které se nachází před Pražským portálem, stojí mariánský sloup se sochou Panny Marie Svatohorské a odtud, směrem na východ, je umístěno sousoší „*Kalvárie*“. Je zhotoveno ze žuly s postavami v životní velikosti. Kříž i socha sv. Máří Magdaleny jsou vytesány z jednoho kusu. Sousoší je dílem sochaře Matěje Huebera a pochází z roku 1692.⁵⁸

Na jižní straně vedle ambitů se nachází Svatohorská studna, jejíž voda je dodnes poutníky považována za léčivou. Je opatřena krytem a uzavřena vysokou cibulovitou střechou a připomíná svým tvarem nízkou kapli.⁵⁹

Z centra města Příbram vedou do svatohorského areálu kryté 400m dlouhé schody. Původně byly dřevěné a nechal je vybudovat hrabě Aleš z Mitrovic roku 1658.⁶⁰ V roce 1727 se započalo se stavbou schodů nových, kamenných a po celé délce krytých střechou. Schody byly několikrát za během své existence opravovány, protože se častokrát stávaly cílem vandalů. Rovněž zde několikrát vypukl požár, který taktéž zanechal následky.⁶¹

V období od května do prosince 2015 probíhala rozsáhlá oprava poutního areálu. Hlavním záměrem projektu byla stavební a restaurátorská obnova a rovněž nové využití areálu pro nově vzniklá vzdělávací a kulturní služby.⁶²

⁵⁷ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 123.

⁵⁸ Tamtéž, s. 125-126.

⁵⁹ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 72.

⁶⁰ Tamtéž, s. 82.

⁶¹ PASÁČEK, Reinhard. *Svatohorské schody*. Příbram 1993, s. 15 a 25.

⁶² Převzato z <http://www.apha.cz/slavnostni-otevreni-svate-hory-v-pribrami>

4.2. PANNA MARIE SVATOHORSKÁ

Kultovní předmět úcty a cíl řady poutníků představuje milostná soška Panny Marie Svatohorské, někdy také titulované Královna Stříbrných Hor, Ochránkyně horního města Příbrami či Divotvůrkyně.⁶³ Ústřední roli hraje pro věřící již od svého vzniku a její sláva rostla s každým vykonaným zázrakem. Lidé o ni pečovali a v průběhu věků ji ochraňovali před krádežemi, válkami a jinými pohromami. Např. již v roce 1618 jistý Pavel Kloboučník ukrývá sošku u sebe doma, protože v Čechách nastalo válečné zbrojení a pronásledování katolíků a on se obával o její osud. Do svatohorské kaple sošku vrátil po více než dvou letech, kdy Ferdinand II. zvítězil na Bílé Hoře.⁶⁴

Další nebezpečí hrozilo milostné sošce, když roku 1648 vtrhl do Čech švédský generál Königsmark. P. Jan Institoris, jeden z jezuitů spravujících v té době Svatou Horu, prozřetelně sošku odnesl a ukryl ji v duté lípě uprostřed lesů mezi Obecnicí a Svatou Dobrotivou. Denně před ní sloužil mši pro uprchlíky. Dne 25. 10. 1648 byl podepsán tzv. vestfálský mír a tím ukončena třicetiletá válka a soška svatohorské Madony se opět vrátila na své místo.⁶⁵

V průběhu třicetileté války byla Svatá Hora několikrát ohrožena vojsky, ale sošku Panny Marie Svatohorské se vždy podařilo ukrýt.⁶⁶ Další obavy o mariánskou sošku nastaly v roce 1663, kdy Osmanská říše vyhlásila císaři válku a propukla vojna s Turky. Jezuité ji tentokráte odvezli do Prahy a zpět se vrátila v roce 1665.⁶⁷

V roce 1861 byl svatohorský areál předán do správy řádu redemptoristů, kteří zde setrvávají dodnes. Ani během tohoto období nebyla milostná soška vždy v bezpečí. 12. července 1866, v průběhu války s Pruskem, byla soška odvezena

⁶³ ŠTAJNOCHR, Vítězslav. *Panna Maria divotvůrkyně*. Uherské Hradiště 2000, s. 141.

⁶⁴ HOLAS, F. X. *100 kapitolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě*. Příbram 1929, s. 15.

⁶⁵ Tamtéž, s. 23-25.

⁶⁶ KOPEČEK, J. *Svatá hora*, Kostelní Vydří 2003, s. 13.

⁶⁷ Tamtéž, s. 15.

na zámek do Smolotel. Zpátky byla navrácena hned druhý den, protože nebezpečí již pominulo.⁶⁸

Soška Panny Marie Svatohorské je spojována s řadou legend. Z ústní tradice, jak ji zaznamenal Bohuslav Balbín, se dovídáme, že sošku vyřezal sám Arnošt z Pardubic. Přesný vznik milostné sošky Panny Marie Svatohorské není znám. Autorství Arnošta z Pardubic není ověřeno z pramenů, a tak je nutno jej brát jen jako pověst. Jisté je, že soška je stará, gotická. Má rustikální zlidovělé řezbářské pojednání, u kterého můžeme předpokládat značné přežívání slohu. Stojí jakoby na počátku řezbářské tradice příbramských horníků a nepochybně je domácího původu. Údajně stávala na oltáři v arkýři jeho hrádku přímo ve městě. V období, kdy na našem území probíhaly husitské bouře, schovali sošku horníci v místních dolech. Někdy čas byla umístěna v kostele sv. Jakuba na dnešním náměstí TGM, poté ve špitálním kostele sv. Jana Evangelisty. Na začátku 16. století, z důvodu zvýšení těžby stříbra, byli do Příbrami povoláni němečtí horníci z Krušných hor a byl jim předán právě kostel sv. Jana Evangelisty. Čeští horníci kvůli tomu přesunuli sošku Panny Marie do kapličky na Svatou Horu, kde ji umístili na boční oltář u jižní stěny. (Spolu se soškou Panny Marie byla do kapličky přesunuta také soška sv. Alžběty Duryňské).⁶⁹

Balbín datoval vznik sošky na rok 1348. Proti tomu se vymezil jezuita Melchior Guttwirth, který ve svém rukopisu *Synopsis historiae Sacromontanae* toto tvrzení odmítl. Nicméně legendou tradované autorství Arnošta z Pardubic se uchytilo v širším povědomí a svědčí o tom, mimo jiné, votivní obraz s Pannou Marií Svatohorskou, který je umístěn ve sbírkách národopisného oddělení Historického muzea Národního muzea v Praze a je datován do období po roce 1732.⁷⁰

⁶⁸ HOLAS, F. X. *100 kapitolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě*. Příbram 1929, s. 57-58.

⁶⁹ KOPEČEK, J. *Svatá hora*, Kostelní Vydří 2003, s. 10.

⁷⁰ HOLUBOVÁ, M. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. Praha 2015, s. 16.

Jelikož je milostná soška Panny Marie Svatohorské neodborně řezanou rustikální plastikou je problematické ji přesněji datovat. Lze u ní předpokládat určité přežívání slohu a také časový posun. Dle uměleckohistorických zdrojů je její vznik odhadován na 40. - 60. léta 14. století či 15. století. Na Svatou Horu byla umístěna na konci 16. století nebo na začátku století 17. Jak již bylo zmíněno výše, původně stávala v kapli příbramského hradu, který sloužil jako sídlo pražských arcibiskupů. Odtud byla, v době husitských válek, přenesena a ukryta v příbramských dolech. Takto to tvrdí jezuitští autoři Bohuslav Balbín a Ignác Popp. Pravděpodobnější ovšem je, že soška byla během bojů umístěna ve farním kostele svatého Jakuba a poté ve špitálním kostele svatého Jana Evangelisty, který dnes již neexistuje. Do podvědomí veřejnosti se milostná soška dostala až po roce 1632, kdy na Svaté Hoře došlo k zázračnému uzdravení slepého Jana Procházky.⁷¹

Příběh o tomto nejznámějším zázraku se začíná v Praze, kde se slepému žebrákovi Janu Procházce zdál opakovaně po několik dní sen, ve kterém byl vyzýván, aby se vydal na Svatou Horu do Příbrami a prosil zde Pannu Marii o navrácení zraku. Procházka měl silné nutkání uposlechnout výzvy ze snu, a tak se v doprovodu svého desetiletého vnuka vydal na cestu. Do Příbrami dorazil 10. 7. 1632. Procházka strávil několik dnů v úpěnlivých modlitbách a prosbách k Panně Marii. A skutečně se naplnilo, co se mu zdálo ve snu - vrátil se mu zrak. Na základě svědeckých výpovědí současníků a dobrozdání od lékařů tak, jak to vyžadovaly tehdejší církevní předpisy, bylo jeho uzdravení uznáno za skutečný zázrak.⁷²

Obraz Jana Procházky lze vidět na Svaté Hoře na ambitech, další obraz visí na chodbě svatohorského kláštera a nese nápis „Jan Procházka slepý - královské město

⁷¹ HOLUBOVÁ, M. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. Praha 2015, s. 15-18.

⁷² KOPEČEK, J. *Svatá Hora*. Kostelní Vydří 2003, s. 12.

Nymburk.“ Tento obraz nechala namalovat městská rada v Nymburce, odkud Procházka původně pocházel, v upomínku tohoto zázraku a poslala jej na Svatou Horu.⁷³

Zpráva o tomto zázraku se velmi rychle šířila a donesla se až k císařskému dvoru. V roce 1634 pak přijel císař Ferdinand II. se svým synem vzdát hold Panně Marii Svatohorské. Po návštěvě císaře se začal projevovat zájem o Svatou Horu nejprve mezi okolními šlechtici a poté i mezi prostým lidem.⁷⁴

Ať už byl autorem milostné sošky Panny Marie Svatohorské Arnošt z Pardubic nebo ne, jisté je, že byla jeho majetkem, a že tento arcibiskup byl jejím prvním ctitelem. I to dodalo sošce ctihodnosti a vážnosti mezi lidmi.⁷⁵

Mariánských zázraků se na Svaté Hoře událo nespočet. V roce 1658 byla neznámým jezuitou založena česká pamětní kniha „*Historie svatohorská (kniha třetí), v které podivné milosti, dobrodiní a zázraky od r. 1660 až do r. 1751 štědře a hojně skrz zázračný obraz Rodičky boží svatohorské prokázány a učiněny byly a se vypisují a představují*“, do které se započaly zázraky zapisovat.⁷⁶

POPIS SOŠKY

Milostná soška Panny Marie Svatohorské je asi půl metru vysoká a podle znalců je vyrobena z hruškového dřeva. Obličej Madony je velice ušlechtilý a stejně jako obličej Ježíškův je tmavohnědé barvy. Marie je oblečena v dlouhé říze červené barvy se zlatým lemováním splývajícím od krku až k zemi. Přes tuto řízu spadá z ramen modrý pláštík. Ježíšek oblečen není. Panna Maria jej drží na levé ruce a pravou rukou se dotýká jeho brady. Původní soška neměla na hlavě korunku. Měla v hlavě

⁷³ VLASÁK, K. *Sv. Hora: Na památku 150letého jubilea korunování Marie Panny svato-Horské roku 1882*. Praha 1882, s. 28.

⁷⁴ KOPEČEK, J. *Svatá Hora*. Kostelní Vydří 2003, s. 12.

⁷⁵ HOLAS, F. X. *100 kapitolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě*. Příbram 1929, s. 12.

⁷⁶ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 76.

zaražený dřevěný kolík. Na něm bývala pravděpodobně umístěna svatozář z pozlacených paprsků.⁷⁷

Soška je celá nakřivená a stojí pevně na černě barveném rovném stupni. Půl pravé nohy Madony trochu vystupuje z těla. Zdá se, že z prostřed modré sukně je pravé koleno s nohou vytočeno. To se jeví jako by se klaněla tak, jako se toho času klaněli dvořané před knížaty. Levá noha je celá skryta pravou a ztrácí se v sukni. Prsa a břicho jsou vypjaté. Hlava Panny Marie je v poměru k tělu značně velká. Tvář je obdélná, jen líce jsou jakoby obtloustlé. Čelo má velmi široké. Vlasy splývají a zakrývají obě uši. Nos obdélný, rovný a bez špičky. Zřítelnice v levém oku odstupuje dále od středu, nežli ta v pravém. Oči působí laskavým dojmem. Její rty jsou malé a spojené. Oproti tomu rty Ježíška jsou na děťátko poměrně veliké. Na levé tváři má Panna Maria maličkou jizvu, na pravé pak jakýsi d'olíček, který se vytvořil, když se odloupl a odpadl kousek barvy. Ježíšek se pravou rukou drží matčiny pravice. Jeho levá ruka spočívá pod jejím palcem. Jeho hlava je velká s mnoha vlasy; na temeni a dvou dalších místech je jakási lysina. Má široké čelo. Oči jsou malé a nazelenalé. Děťátkova tvář není dobře a hladce udělaná. Levá noha je nakřivená a je vidět celá, pravá se schovává do mateřského pláště. Údy nejsou dobře vyměřeny. Ježíškovo tělo je delší a příliš roztažené. Panna Maria stojí celá zkřivena. Její levá ruka je příliš dlouhá. Z toho lze odvodit, že její autor nebyl zběhlý v řezbářství.⁷⁸

Mnoho tehdejších svědků, kteří byli prostého stavu, ale i stavu duchovního a váženého, dosvědčilo, že ve tváři milostné sošky se děly zázračné proměny. Madona měnila barvu tváře, byla modrá, červená či bledá. Dokázala se tvářit smutně, rozhněvaně nebo přívětivě. Od některých lidí odvracela svou tvář či se dokonce odvrátila celá. Uměla ronit slzy nebo se potit. Jizva pod levou tváří se dokázala rozšířit na čerstvou

⁷⁷ HOLAS, F. X. *100 kapitolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě*. Příbram 1929, s. 10.

⁷⁸ HOLAS, F. X. *Dějiny poutního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě*. Příbram 1929, s. 45-48.

krvavou ránu a zvěstovala tak, že se na Příbram nebo zemi českou řítí nějaká pohroma.⁷⁹

Od roku 1732 spočívají na hlavě Ježíška a Svatohorské Madony zlaté, drahými kameny a perlami vykládané korunky, které mají na kartuši vyryt papežský znak a latinský nápis CORONATA ANNO 1732 22. JUNI.⁸⁰

Soška Panny Marie Svatohorské stojí v prosklené vitrině na vzácném stříbrném oltáři v bazilice Nanebevzetí Panny Marie. Po každé mši ji kněz z oltáře sundá a usadí ji na tzv. trůnek, kam za ní mohou přijít lidé se svými modlitbami a prosbami. Na noc se pak soška ukládá do trezoru. O sošku pečují kostelníci a kostelnice, kteří se starají o to, aby soška vždy byla čistá a upravená. Zajímavostí jsou šaty, kterých milostná soška vlastní více než 200. Šatičky jsou votivními dary, které věřící nosí sošce už celá staletí a každý rok přibudou v šatníku nové kousky.⁸¹ Detailní popis všech oblečků by vydal na další samostatnou studii. Zde uvádím jen v krátkosti stručný odstavec.

Oděv je složen ze tří částí: jsou to dvě basičky (jedna menší, druhá větší) a vrchní plášť, tzv. pluviál. Barva šatů, do kterých je soška aktuálně oděna, se mění v závislosti na právě probíhajícím liturgickém období. Nejokázalejší rouchem je kovový pancíř (kyrys), jenž soška obléká jen několikrát do roka. Pancíř zhotovil roku 1724 pražský zlatník Ferdinand Schachtel.⁸² V horní části kyrysu je umístěno zlaté srdce se smaragdem, které věnovala v roce 1734 kněžna Eleonora Schwarzenbergová. Jak jsem se dozvěděla z návštěvy a prohlídky na Svaté Hoře, jsou mezi šaty i unikátní kousky, které jsou vystaveny ve svatohorském muzeu. Nejvýznamnější jsou asi ty, které Panně Marii věnovala panovnice Marie Terezie, které ušila její dcera. Nejstarší jsou od hraběnky Eleonory z Mantovy. Soška, ale vlastní i šaty třeba z Mexika (které

⁷⁹ HOLAS, F. X. *100 kapitolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě*. Příbram 1929, s. 12.

⁸⁰ Převzato z <http://svata-hora.cz/pda/cz/clanek/801/nekolik-slov-o-dejinnych-souvislostech-svatohorske>

⁸¹ Tamtéž.

⁸² ZÍKA, J. *Svatá Hora: průvodce*. 3. vyd. Blatná 1946, s. 40.

jí nechal ušít česko-mexický pár, který byl na Svaté Hoře oddán), Trinidadu nebo Kolumbie. Jedny ze šatů jsou dokonce maskáčové a Panna Marie je měla oblečené pouze jednou, a to při motorkářské pouti.⁸³

4.3. POUTNÍ TRADICE

Poutě patří ke Svaté Hoře odnepaměti. Už v době, kdy na místě dnešního Svatohorského areálu stávala původní kaplička, směřovala sem procesí věřících. Vše se na čas přerušilo v průběhu třicetileté války, kdy vojska ničila a drancovala naši zemi. Mezi lidmi se šířily zprávy plné hrůz a lidé žili v permanentním strachu. Když v roce 1631 vpadli na území Čech Sasové, část císařského vojska se utábořila právě na Svaté Hoře a kaplička jim posloužila jako stáj pro koně. Po jejich pobytu zde zůstala kaple zpustošená a zničená. Sošky na oltáři byly ale kupodivu ponechány.⁸⁴

Na Svatou Horu se putovalo po celý rok. Jednak pravidelně v určité dny a jednak libovolně v rámci nějaké příležitosti. Hromadné poutě se konaly především od svátku Zvěstování Panny Marie (25. 3.) až do konce září. Značně navštěvovanými svátky byly svátek sv. Filipa a Jakuba (1. 6.), sv. Floriána (4. 5.), pak také Letnice, svátek Nanebevstoupení Páně, slavnost Nejsvětější trojice a Božího Těla. V září byly hromadné průvody významně slabší. Jedny z posledních přicházely do svatohorského chrámu ve svátky sv. Matouše (21. 9.), sv. Václava (28. 9.) a sv. Michala (29. 9.). Další příliv poutníků přinášely svátky světců, kterým byly zasvěceny kostely v přilehlých obcích. Jednotlivé farnosti vypravovaly poutní procesí na Svatou Horu na oslavu patrona jejich chrámu. Byly to zejména svátky sv. Petra a Pavla (26. 6.), sv. Máří Magdalény (22. 7.), sv. Markéty (13. 7.), sv. Jakuba Většího (25. 7.) a sv. Bartoloměje (24. 8.). Jiný významný nárůst poutníků byl registrován o nedělích a velkých agrárních festivalech, mezi které patřily také mariánské svátky Zvěstování Panny Marie (25. 3.),

⁸³ Převzato z <http://www.radio.cz/cz/rubrika/special/pater-horacek-svata-hora-bez-poutniku-by-byla-jenom-muzeum>

⁸⁴ KOPEČEK, J. *Svatá hora*, Kostelní Vydří 2003, s. 11.

Nanebevzetí Panny Marie (15. 8.), Narození Panny Marie (8. 9.) a den výročí Korunovace, kterému je věnována následující kapitola.⁸⁵

SLAVNOST KORUNOVACE

V roce 1652 byla milostná soška Panny Marie Svatohorské převezena do Prahy kvůli vytvoření ryté kopie. Po tuto dobu byla soška umístěna na oltáři sv. Ignáce z Loyoly v kostele sv. Salvátora poblíž Karlova mostu, kde tenkrát měli jezuité své sídlo.⁸⁶ V témže roce došlo také k vydání prvního pojednání o její historii. Poté se ze Svaté Hory stalo vyhledávané poutní místo.⁸⁷ Docházelo k nepřetržitému nárůstu počtu poutníků, kteří toto místo navštívili. Roku 1658 sem doputovalo 50 185 poutníků, o rok později již to bylo 64 770 poutníků. V roce, kdy došlo k hlavní dostavbě chrámu, zamířilo na Svatou Horu více jak 87 tisíc poutníků a roku 1692 se dokonce udává 113 000 poutníků. To je přesvědčivým důkazem o tom, jak oblíbenost Svaté Hory jako poutního místa nepřetržitě rostla. V průběhu doby sice počet poutníků opět poněkud klesl, ale i tak jich sem ročně dorazilo okolo 40-70 tisíc.⁸⁸

Typickou oslavou vrcholného baroka se stala slavnost Korunovace Madony Svatohorské, ke které došlo 22. července 1732. Podle dochovaných dobových pramenů slavnost trvala osm dní a účastnila se jí významná šlechta, duchovenstvo a tisíce poutníků.⁸⁹ K této oslavě se připojil i příbramský magistrát a městská rada nechala při této příležitosti na náklady obce vystavit na příbramském náměstí slavnostní bránu. Její ikonografický program detailně popsal v příležitostném spisu Jan Stanislav Petržílka. Tento spis vyšel v české, latinské a německé mutaci. Rovněž v kramářském

⁸⁵ HOLUBOVÁ, M. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. Praha 2015, s. 83-84.

⁸⁶ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 76.

⁸⁷ HOLUBOVÁ, M. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. Praha 2015, s. 77.

⁸⁸ KOLÁČEK, J. *Jezuité na Svaté Hoře*. Velehrad 1998, s. 31.

⁸⁹ ŠINDAR, J. *Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska*, Kostelní Vydří 2007, s. 32.

tisku *Nová Píseň o Korunování Panny Maryi Svato-Horské* byla uveřejněna podoba příbramské slavobrány a popisována takto:

„Těž v Královském městě v Rynku Příbrami,

pěkné a kunstovné bylo Stavení,

přes celé Město jest převyšovalo,

na třinácte sáhů vysoké bylo.

Osum set Lat na něm spatřovalo,

mímo jiných Fakul viděno bylo,

kunstovné Obrazy vymalovaný,

od vrchu až dolu byli vydianý.

Obzvláště první Erb, Otce Papeže,

pak druhý šestého Karla Cysaře,

třetí Erb Pražského Arcy-Biskupa,

čtvrtý Erb byl Jana Biskupa z Šporka.

Hraběte Sternberka byl mezi nimi,

šestý Královského Města Příbrami,

Matička Krystova Figurovaná,

od Svaté Trojice korunovaná.

V Prostřed tom Lešní Muzyky Býli,

na hoře y dole radostně zněli,

všichni lidé s toho jakou radost měli,

že se Chvála děje Panně Maryji.“⁹⁰

Korunování svatých poutních obrazů a mariánských soch bylo zavedeno katolickou církví v roce 1640 na popud italského jezuity Alexandra Sforzy

Pallaviciniho. Ten došel k přesvědčení, že pokud nosí zlaté koruny vládnoucí knížata a králové, tím spíše přísluší tato výsada Královně nebes a jejímu Synovi. Se souhlasem zvláštní komise ustanovené ve Vatikánu byly korunovány mariánské sochy a obrazy v nejslavnějších poutních místech, nejprve v Itálii a poté i v ostatních zemích.⁹¹

Tehdy papež, na žádost jezuitů i jiných vlivných ctitelů, vyznamenal sošku zlatou korunkou, což byla vysoká pocta, jež byla papežem udělována jen paladiím nejvýznamnějších poutních míst při splnění tří podmínek: 1) milostná soška či obraz musí zažívat neobyčejné úcty, 2) musí vynikat neobyčejnou starobylostí a 3) musí být oslavena zázraky.⁹² Tato mimořádná korunovační slavnost opět na Svatou horu přivábila velké davy poutníků z celých Čech i ze sousedních zemí. Korunovaná Panna Marie Svatohorská se proměnila v oblíbenou devocionálii a ještě na přelomu 19. a 20. století představovala častý námět lidových umělců – řezbářů ze širokého okolí.⁹³

Slavnost Korunovace Panny Marie Svatohorské byla vůbec první korunovací mariánského obrazu v českých zemích. Započala velkým průvodem, v jehož čele šli členové Tovaryšstva Ježíšova, svěští kněží a zpěváci držící v rukou pochodně. Světící biskup Rudolf Špork se v kostele pomodlil k Panně Marii Svatohorské a usedl na biskupský trůn. Milostná soška byla v průvodu přenesena z chrámu do Martinické kaple a usazena na stříbrný trůn. Světící biskup za vyzvánění zvonů a hřímání moždířů usadil korunku na hlavu nejprve Ježíškovi, následně Panně Marii. Korunovatel pronesl chvalořeč k poctě korunované Panny Marie Svatohorské. Celou slavnost ukončila pontifikální mše svatá. Korunovační oslavy pokračovaly ještě dalších sedm dní, během nichž bylo odslouženo 500 mší.⁹⁴ Téměř 16 000 poutníků v rámci slavnosti přijalo

⁹⁰ HOLUBOVÁ, M. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. Praha 2015, s. 127-128.

⁹¹ KOPEČEK, J. *Svatá hora*, Kostelní Vydří 2003, s. 17.

⁹² KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 77.

⁹³ PERKA, R. FLEGL, M. *Poutní místa v Čechách*. Praha 1991, s. 36.

⁹⁴ HOLUBOVÁ, M. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. Praha 2015, s. 73-75.

sv. svátosti⁹⁵ a celkem ke stolu Páně přistoupilo 500 698 kajícníků.⁹⁶ Od té doby se slavnost Korunovace koná každý rok na třetí neděli po sv. Duchu, přičemž každých padesát let se slaví jubileum se stejnou okázalostí, jako tomu bylo v roce 1732.⁹⁷

Při příležitosti 50. výročí Korunovace roku 1782 přišlo na Svatou Horu ve třech dnech 33 000 komunikantů, při 100. výročí pak ve dvou dnech 19 000 komunikantů.⁹⁸

O vysoké návštěvnosti Svaté Hory se ve své publikaci z roku 1882, sepsané k 150. výročí této události, která probíhala od 18. do 25. června⁹⁹, zmiňuje tehdejší rektor redemptoristů na Svaté Hoře Klement Vlasák. Uvádí, že mariánská úcta v celém okolí den ode dne vzrůstá. Důkazem čehož jsou četné průvody z celých Čech mířící na Svatou Horu, které se konají celoročně. Rovněž také nesčetné prosby, s nimiž se poutníci obrací k Panně Marii Svatohorské, a které jsou pečlivě zaznamenávány v pamětní knize.¹⁰⁰ Této jubilejní slavnosti se zúčastnilo na 60 000 poutníků.¹⁰¹

Složení poutníků mířících na Svatou Horu je rozličné. Jak uvádí Košnář, přichází sem starci i stařeny, kteří se přišli rozloučit a tuší, že jsou zde naposledy; přichází matky, aby obětovaly Panně Marii své děti. Jsou zde chudí i bohatí. A všichni společně klečí vedle sebe a modlí se.¹⁰² Lidé pak přistupují k sošce Panny Marie Svatohorské s prosbami či slovy díků. Při mši svaté jí vzdávají společně hold.¹⁰³

⁹⁵ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 78.

⁹⁶ VLASÁK, K. *Sv. Hora: Na památku 150letého jubilea korunování Marie Panny svato-Horské roku 1882*. Praha 1882, s. 17.

⁹⁷ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 78.

⁹⁸ VLASÁK, K. *Sv. Hora: Na památku 150letého jubilea korunování Marie Panny svato-Horské roku 1882*. Praha 1882, s. 51.

⁹⁹ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

¹⁰⁰ VLASÁK, K. *Sv. Hora: Na památku 150letého jubilea korunování Marie Panny svato-Horské roku 1882*. Praha 1882, s. 7-8.

¹⁰¹ DOSTÁL, A. *Několik dějepisných obrázků z dějin českých Lourd*. Praha 1907, s. 3.

¹⁰² KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 81.

¹⁰³ ŠINDAR, J. *Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska*, Kostelní Vydří 2007, s. 32.

Na Svaté Hoře poutní tradice nikdy nevyumizela, i když v určitých historických obdobích nebylo poutím přáno. I dnes sem míří řady poutníků, aby vzdali hold Svatohorské Panně Marii. P. David Horáček k tomu říká: *"Je dobře, když poutníci přicházejí. Svatá Hora bez poutníků by byla jen jakýmsi muzeem. Bez poutníků by to tady nebylo ono. V časopise, který u nás vychází, zveřejňujeme, odkud přišli poutníci. A je to opravdu z celého světa. Není výjimkou, když připutují poutníci třeba ze Singapurů nebo z USA, z Francie. Často to bývají německy hovořící poutníci [...] Pravidelně sem jezdí čeští krajané z Německa [...] Vím, že sem jezdívá i ze Švýcarska jistá dáma. Je Češka, ale žije ve Švýcarsku a vrací se sem. Jezdívá dvakrát za rok, a je to velký dobrodinec tohoto místa. Setkáváme se s lidmi, kteří sem chodí třeba padesát nebo šedesát let. Je milé, když víme, že přicházejí ve stejném čase. Otevrou se dveře do sakristie, a naše paní kostelnice Langová, která tu pracuje asi 15 let, říká: vítáme Horaždovice, nebo Kozlovice přijely. Myslím si, že i poutníci sem přicházejí jako domů."*¹⁰⁴

Dříve byly poutě vykonávány veskrze pěšky, s výjimkou nemohoucích, kteří byli přivázeni na koňském povozu. Samozřejmě v moderní době začalo být využíváno dostupných dopravních prostředků a pěších poutních procesí značně ubylo. Jak dříve probíhalo vítání poutních procesí na Svaté Hoře, popisuje P. Horáček: *„Pamětníci vzpomínají na to, že poutě byly zahajovány tak, že se vítala procesí. Ta už dnes nechodí. Dneska poutníci přijedou autobusem nebo vlakem. I když jsou i poutě pěší, například teď v květnu, když bude pouť za duchovní povolání, tak vím, že se chystá jedna skupina padesáti mladých, kteří půjdou pěšky. Ale dřív, když přicházela procesí, tak chodili s korouhvemi, ženy chodily v krojích s hudbou, se zpěvem. Poutě vždycky někdo ze svatohorských kněží vítal, a byl doprovázen ministranty a trubači. Na Svaté Hoře byla ministrantská škola, kde se chlapci kromě jiného, hodně vzdělávali v hudbě, a potom vítali poutníky. Troubili svatohorské intrády, zpívali Svatohorský Zdrávas. Stále se tu schází jednou za rok bývalí ministranti a trubači. Už jsou to pánové v letech. Někteří vzpomínají, že když už ten Zdrávas zpívali třeba po desáté za den, tak už to pro*

¹⁰⁴ Převzato z <http://www.radio.cz/cz/rubrika/special/pater-horacek-svata-hora-bez-poutniku-by-byla-jenom-muzeum>

ně byla rutina. Svatohorský Zdravas je naší specialitou, je to skladba, která se tady dodnes stále zpívá."¹⁰⁵

¹⁰⁵ Převzato z <http://www.radio.cz/cz/rubrika/special/pater-horacek-svata-hora-bez-poutniku-by-byla-jenom-muzeum>

5. MAKOVÁ HORA VE SMOLOTELÍCH

Tento poutní kostel nechal postavit mezi lety 1719-1722 Jan Felix Chanovský – Krasilovský z Dlouhé vsi, jenž jej nechal zasvětit svatému Janu Křtiteli a Panně Marii z hory Karmel. Kostel je postaven na západním výběžku lesem porostlého trojvrší Makové hory, jež je vysoká 545 m. n. m. Plány kostela byly objednány u známého architekta Carla Antonia Canevalleho, jenž také jeho stavbu provedl. 5. října 1723 byl chrám slavnostně vysvěcen světicím biskupem hrabětem Šporkem. V tom samém roce přišli do, v té době vystavěného, karmelitánského kláštera na Makové Hoře dva karmelitánští kněží, kteří s sebou přinesli dřevěnou Milostnou sošku Panny Marie Škapulířské a tito také při kostele založili Bratrstvo svatého Škapulíře.¹⁰⁶ Rozkvět poutního místa ale neměl dlouhé trvání. Roku 1730 totiž zakladatel Jan rytíř Felix Chanovský - Krasilovský zemřel a klášter, který nebyl zajištěn žádnými hmotnými prostředky, zanikl a spolu s tím umlkly i pouti konané na toto místo. Teprve roku 1760 byl k opuštěnému kostelu dosazen duchovní správce P. Jiří Bayer. Pro něj a jeho nástupce složil tehdejší držitel panství pan Křepický kapitál na výživu a každému makovskému duchovnímu tím vyvstala povinnost, aby se za celý dobrodincův rod sloužily čtyřikrát týdně mše.¹⁰⁷

Bratrstvo sv. Škapulíře čítalo na 4000 členů, než bylo v josefínské době (r. 1675) zrušeno.¹⁰⁸ Poutě na toto místo však už nezanikly. Naopak se čím dál více množily. Později měl na obnově škapulířového bratrstva značnou zásluhu P. Jan Šrámek. Během jeho působení na Makové Hoře v letech 1853-1865 byla makovská lokálie povýšena na faru, ke které bylo připojeno několik vesnic. Od těchto časů je Maková Hora již trvale místem uctívání Panny Marie Karmelské.¹⁰⁹ V roce 1992 byl kostel vykraden.

¹⁰⁶ JEŽKOVÁ, A. a CHALUPA, J. *Tichá srdce: příběhy míst a lidí*. Praha 2015, s. 156.

¹⁰⁷ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 89-91.

¹⁰⁸ PANOCHA, F. *Popsání poutního chrámu Páně sv. Jana Křtitele a Matky Boží z hory Karmel Královny sv. Škapulíře na Hoře Makové v Čechách*, Praha 1886, s. 6-7.

¹⁰⁹ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 91.

Při této krádeži zmizely vyřezávané sochy v hodnotě 1 000 000 Kčs. Dnes je poutní kostel na Makové hoře zapsán na seznamu památek UNESCO.¹¹⁰

5.1. STAVBA A ARCHITEKTURA

Střed této barokní stavby tvoří elipsa a na západní straně k němu přiléhá průčelní přístavek s hudební kruchtou. Do rohů, které svírá přístavek se středem, jsou šikmo vestavěny hranolové věže. Na východní straně je pak připojen presbytář. K presbytáři po stranách přiléhají jednopatrové přístavky obdélníkového tvaru. V nich jsou umístěny severní oratoře, jižní sakristie a depozitář. V rozích, které svírají tyto přístavky s elipsovým středem, jsou vestavěna kruhová šneková schodiště.¹¹¹

Průčelí kostela je rozčleněno sruženými pilastry s římsovými hlavicemi. Nad nimi se nachází atika zakončená vysedlou římsou. Uprostřed mezi pilastry je vchod a nad ním segmentem zakončené okno ozdobené zprohýbaným orámováním. Nahoře v něm je vsazen v kameni vytesaný znak Chanovských. Nad římsou vyčnívá vysoký štít, který je po stranách ozdoben pilastry s kanelovanou hlavicí. Kraje jsou vykrojené

a vybíhají k dvěma nízkým pilířkům, které stojí na rozích rizalitu. Na pilastrech je umístěna římsa s bohatým článkovaním. Podobná římsa také zakončuje ve stlačeném oblouku celý štít. Uprostřed štítu se nachází výklenek, ve kterém spočívá socha sv. Jana Křtitele.¹¹² Nad nejvyšší římsou stojí socha Panny Marie Immaculaty (Neposkvrněné). Tato socha byla z důvodu špatného stavu zrestaurována a do kostela opětovně nainstalována dne 14. května 2002, váží 800kg.¹¹³ Obdobnými pilastry, jako jsou v průčelí, jsou ozdobeny i věžovité přístavky na rozích. Jsou kryty nízkými

¹¹⁰ JEŽKOVÁ, A. a CHALUPA, J. *Tichá srdce: příběhy míst a lidí*. Praha 2015, s. 156.

¹¹¹ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 59-60.

¹¹² Tamtéž, s. 60. Podlaha uvádí, že se jedná o sochu Vykupitele, ale ve skutečnosti se jedná o sochu sv. Jana Křtitele, patrona chrámu. Bývá často chybně označována za sochu Ježíše Krista. Pro srovnání KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 92.

¹¹³ JEŽKOVÁ, A. a CHALUPA, J. *Tichá srdce: příběhy míst a lidí*. Praha 2015, s. 156.

jehlanovitými a šindelem pokrytými stříškami. Celá střední elipsovité část je kryta šindelovou bání a na každé straně je rozčleněna dvěma pilastry. Mezi nimi se nachází dvě okna nad sebou. Dolejší jsou uzavřeny stlačeným segmentem a hořejší polokruhem.¹¹⁴

Vnitřek stavby upoutá na první pohled velmi zajímavou rokokovou úpravou. Presbytář je sklenutý nízkou plochou klenbou, střední elipsovité část pak vysokou kupolí. Stěny jsou rozčleněny pilastry s kompozitními hlavicemi. V elipsovitém středu jsou vždy tyto pilastry po dvou spojeny bohatě článkovanou římsou. Mezi nimi uprostřed je výklenek s barokní sochou. Niky jsou celkem čtyři a najdeme v nich sochy sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Norberta a sv. Jana Nepomuckého.¹¹⁵

Hudební kůr (kruchta) je podobně sklenutý jako presbytář. Má zděné zábradlí ozdobené štukovými skupinami hudebních nástrojů. Nad vchody do sakristie a oratoře je prohnutá římsa s kartuší. Nad ní pak plastické festony, které drží andělé.¹¹⁶

Hlavní oltář je zdoben vysokou dřevěnou barokní architekturou. Uprostřed se nachází obraz „Křest P. Ježíše“ malovaný na plátně, pocházející z počátku 18. století. Po stranách oltáře jsou sochy andělů. Na oltáři je umístěna dřevěná soška Panny Marie s Ježíškem. Jsou zde také dva kalichy. První je zdoben tepanými hlavičkami andělíčků. Druhý, celý stříbrný, má andělské hlavičky vytepané na noze. V prostoru oltáře je umístěna závěsná lampa pro věčné světlo. Je tepaná z plechu a postříbřená. Na oltáři stojí malá lampička ve tvaru srdce, litá z cínu a po stranách zdobená akantovými listy.¹¹⁷ V kostele se nachází ještě další tři oltáře. Napravo v hlavní

¹¹⁴ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 60-61.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 61.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 61.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 62 a 64.

lodi je oltář sv. Anny, vlevo oltář Neposkvrněné Panny Marie a poblíž vchodu do presbytáře oltář Královny svatého škapulíře.¹¹⁸

Nad sdruženými pilastry se nachází barokně orámované cvikle, které jsou zdobeny malbami znázorňujícími sv. Ambrože, sv. Jeronýma, sv. Augustina a Řehoře Velikého.¹¹⁹ V kopuli se nachází freska znázorňující „*Stětí sv. Jana*“. V pozadí architektura s výklenkem uprostřed a se schodištěm. V popředí je královna s dlouhou vlečkou a obklopena družinou. Před ní klečí kat a podává jí sťatou hlavu. Za katem je několik postav oblečených v tureckých krojích. V oblacích jsou andělé a nápis „SATIA TE SANGVINE QVEM SITISTI.“¹²⁰

5.2. SV. JAN KŘTITEL

Svatý Jan Křtitel se narodil rodičům Alžbětě a Zachariášovi. Narození syna jménem Jan jim zvěstoval archanděl Gabriel. Zachariáš tomu nechtěl uvěřit, protože jeho žena byla neplodná. Gabriel jeho nevěřičnost potrestal nemotou, která zmizela v den, kdy se mu narodil syn. Zachariáš prohlásil, že jeho dítě bude prorokem Nejvyššího. Jakmile Jan dospěl, odešel na poušť, kde žil až do dne, kdy vystoupil před izraelským národem. Měl kolem sebe skupinu učedníků, které učil modlitbě a postu. Přicházely k němu celé zástupy a mnozí posluchači se mu vyznávali se svých hříchů. Hlásal obrácení na víru skrze obřad koupele. Vyzýval Židy ke ctnostnému jednání, aby k sobě navzájem byli spravedliví, aby chovali úctu k Hospodínovi a spojili se prostřednictvím křtu. Z evangelií je patrné, že Jan kázal „křest jako pokání na odpuštění hříchů.“ K Janovi se přišel nechat pokřtít i Ježíš, přičemž ho Jan pozdravil jako „Toho, jehož příchod předpověděl.“ Teprve Ježíš je ten, kdo po Janovi přijde, ten, který bude křtít Duchem svatým a ohněm. Janův křest člověku nestačí k tomu, aby mohl vejít do Božího království a přijmout Ducha svatého. Křest vodou, jak ho uděluje Jan, je jiného druhu vzhledem ke křtu Duchem svatým a ohněm, který dává jen Mesiáš.

¹¹⁸ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 92.

¹¹⁹ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 64.

¹²⁰ Tamtéž, s. 64.

Jako křest ohněm si Janovi současníci přestavovali Boží trest na nepřátelích pravé víry. Janův křest byla jakási příprava na křest, který později ustanoví Ježíš Kristus.

V jednom ze svých kázání kritizoval Jan Křtitel Heróda Antipa za sňatek s manželkou vlastního bratra. Ten jej za tuto kritiku dal uvěznit. Heródés byl velmi okouzlen Salóme, dcerou své manželky a prohlásil, že jí splní každé přání. Ta si jako odměnu za svůj tanec, nejspíše na popud své matky, přeje hlavu Jana Křtitele. Janova poprava proběhla v polovině 1. století a dle tradice je pohřben v Samaří. Ve 4. století byl na tomto místě postaven kostel.¹²¹

Svátek sv. Jana připadá na 24. červen, den slunovratu. Jan bývá nejčastěji zobrazován jako asketický muž vyhublé postavy, oděný v kůži nebo jen koženou rouškou kolem beder. Jeho hlavními poznávacími atributy jsou beránek a hůl zakončená křížem.¹²²

5.3. PANNA MARIE Z HORY KARMEL

Obraz Panny Marie Karmelské je v převážné míře uctíván v karmelitánských kláštorech. Jeho předlohou byl milostný obraz „S. Maria della Bruna“ z neapolského klášteřa S. Maria del Carmine. Úctu si tento obraz uchoval zejména u tzv. škapulířových bratrstev a bývá proto obvykle doplněn motivem škapulíře. S jeho pomocí se osvobozují duše z očiště. Mariánská plastika se škapulířem, která se nachází na Makové Hoře, přímo nekopíruje tento italský prototyp obrazu.¹²³

Jméno této křesťanské ikony je odvozeno od pohoří Karmel, které se nachází v Izraeli. Zde od nejstarších křesťanských dob byla poustevníky uctívána Matka Boží a na počátku 13. století zde byl založen řeholní řád tzv. karmelitánů.¹²⁴

¹²¹ Převzato z <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-c/jan-krtitel/>

¹²² Tamtéž.

¹²³ ROYT, J. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha 2011, s. 315.

¹²⁴ Převzato z <http://catholica.cz/?id=3094>

Panna Maria Karmelská bývá označována také jako Škapulířová nebo Královna posvátného škapulíře - pláště nebo roucha.¹²⁵ Jak vypráví Karmelitánská kronika, zjevila se generálovi karmelitského řádu Šimonu Stockovi z Hertfortu Královna nebeská, která mu toto roucho věnovala na znamení spásy, záruky pokoje a věčného závazku. Škapulíř je složen ze dvou malých kousků hedvábí nebo vlněné látky a nosí se pod oděvem na stužce nebo tkanici na znamení na znamení zvláštní úcty k Panně Marii a naděje v její ochranu.¹²⁶

Milostná soška Panny Marie Škapulířské¹²⁷ je umístěna v gotické zasklené a pozlacené skřínce na hlavním oltáři chrámu na Makové. Je vyrobena z hruškového dřeva, přičemž řezbářské provedení není velmi kvalitní.¹²⁸ Její vznik je datován do první poloviny 17. století.¹²⁹ Soška je vysoká necelých 60cm. V ruce drží Ježíška. Oblečena je do pěkného roucha a její hlavu zdobí korunka.¹³⁰ Stejně jako Svatohorská Panna Marie vlastní i Panna Marie Karmelská různé šatičky. V Seznamu věcí zařízených pro chrám Páně z roku 1865 se uvádí, že pro sošku byly pořízeny růžové sametové šatičky a škapulíř bohatě vyšíváný zlatem a zbytek posetý zlatými hvězdičkami, růžový sametový škapulíř na stříbrné šňůře vyšíváný zlatem, který drží Ježíšek a Panna Marie a fialové sametové šatičky. V roce 1891 věnovala jistá Anna Koplštejn z Vídně sošce vyšíváný pláštík.¹³¹ Panně Marii Makovské byla věnována také celá řada oslavných písní.

¹²⁵ JEŽKOVÁ, A. a CHALUPA, J. *Tichá srdce: příběhy míst a lidí*. Praha 2015, s. 127.

¹²⁶ MUSIL, František. *Rok mariánský*. Praha 1891, s. 243.

¹²⁷ Jedná se o kopii, která byla posvěcena v roce 2003. (rozhovor s. P. Jánem Andrejem dne 20. 3. 2018)

¹²⁸ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 92.

¹²⁹ PODLAHA, A. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha 1901, s. 64.

¹³⁰ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 92.

¹³¹ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

KORUNOVACE

Také této Karmelské milostné sošce dostalo se pocty jako sošce Panny Marie Svatohorské a dne 15. června 1884 byla slavnostně korunována. Na hlavu její a na hlavu Ježíška byly usazeny pozlacené kovové korunky osázené českými drahokamy. Slavnost korunování milostné sošky Panny Marie Škapulířské započala v 9 hodin ráno slavnou zpívanou mší. Po mši byla milostná soška sundána a vystavena na oltáři. Korunky na tuto slavnost byly vyrobeny v Praze a zakoupil je tehdejší duchovní správce Makové P. František Panocha. Při ceremonii, kdy je držely na polštáři dvě družičky, byly posvěceny a posazeny na hlavy Panny Marie Škapulířské a Ježíška. Následovalo kázání, které prý bylo velmi dojemné. Po kázání byla Milostná soška postavena na nosítka a za zvuků hudby, zpěvů, střelby a zvonění, konal se průvod kolem kostela. Po návratu do chrámu bylo „Te Deum“¹³² a vystavení sošky, ke které následně mohli lidé přistupovat a políbit ji. Podobně, jako při pouti o svátku Panny Marie Karmelské, byl v tento den kostel zcela zaplněn lidmi.¹³³ Poutníci setrvali na Makové až do pozdního večera a během toho času pronášeli modlitby k úctě Rodičky Boží a konali křížovou cestu. Na památku této slavnosti daroval jistý Jan Janovský milostné sošce stříbrný pozlacený řetízek a zlatý křížek, který byl sošce pověšen na krk.¹³⁴

Není známo, ani z kronik, ani z ústní lidové tradice, že by Panna Marie Karmelská vykonala nějaké zázraky, které by byly zaznamenány; na rozdíl např. od Panny Marie Svatohorské. Ve farní kronice lze však nalézt záznam, jenž hovoří o zvláštní milosti, kterou věnovala jistě Anně Koplštejn z Vídně. Anna Koplštejn vykonala roku 1880 osobní pout' na Makovou, kde přímluvou Matky Boží Makovské,

¹³² „Te Deum laudamus – zkráceně Te Deum (latinsky, překlad: Bože, chválíme Tebe) jako samostatný děkovný hymnus vznikl ve středověku a používal se běžně jako děkovný zpěv při modlitbě kněžských hodinek (při breviáři). Samostatně se ho užívalo při řadě příležitostí, při biskupském svěcení, při volbě papeže, při korunovaci krále apod., de facto jako „aklamační souhlas“ nebo jako oslavný zpěv, jako vzdávání holdu. Od doby baroka slouží při dvorských a státních ceremoniích a byl často chápán a vysvětlován jako „legitimování“ panovníka. Při různých slavnostních děkovných bohoslužbách v církvi jím bylo zakončeno slavení eucharistie nebo jiné děkovné bohoslužby.“ Převzato z <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=680>

¹³³ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

¹³⁴ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

Královně Škapulířské obdržela zvláštní milost týkající se jejího otce. Jako výraz díky pak poslala darem drahocennou atlasovou zlatem vyšívanou látku na šatičky pro milostnou sošku Panny Marie Makovské. K této události bylo do farní kroniky zapsáno: *„Královna sv. Škapulíře, Makovská Matka Boží posavade divy tvoří!!! Důkazem toho jestit shora uvedená událost, vyslyšení prosby. Neslýcháno by Koho Matka Boží opustila, kdož Ji v pomoc vyzývá.“*¹³⁵

Jakýmsi divem byla lidmi označována taktéž příhoda, která se udála v den Korunovace milostné sošky dne 15. června 1884. V kronice popsáno následovně: *„Zvláštní též jest, že přes celé služby Boží déšť trval, až když průvod s Milostnou soškou, přede dveře chrámu na taras, vyšel, tu slunce mocně z mraku se vyvalilo, a paprskami svými ozářilo, Milostnou sošku Nebes Královny a déšť přestal; - však sotva že průvod zpět do chrámu Páně se vrátil, začalo znovu silně pršet a přšelo až do večera, - tak že zbožní ctitelé Maticky Boží, zrovna příhodu tu za div považovali.“*¹³⁶

5.4. POUTNÍ TRADICE

Tradice makovských poutí byla známa už dlouhá desetiletí před první světovou válkou. Kolem kostelíka se shromažďovaly stovky poutníků, turistů či pouhých diváků. Přicházeli sem z Příbrami, Březnice, Mirovic, Rožmitálu pod Třemšínem, Kamýka nad Vltavou, Sedlčan, Blatné a Písku, ale i z větších dálek.¹³⁷

Největší církevní svátek a s ním spojená pouť připadá na 16. července, resp. na nejbližší neděli po tomto datu. Tento den je v křesťanském kalendáři slavností Panny Marie Karmelské. Košnář ve svém díle z roku 1903 uvádí, že v ten den docházelo na Makovou Horu až 10 000 ctitelů Panny Marie, z nichž 1 000 až 2 000 přistupuje ke stolu Páně a ke správě Boží. Poutníci jsou z různých krajů, z nejbližšího okolí, ale i z míst vzdálených až sedm mil. Během této pouti se pod širým nebem

¹³⁵ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952). Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.*

¹³⁶ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952). Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.*

¹³⁷ *Smolotely - minulost a přítomnost. Smolotely 1988, s. 23-24.*

před kostelem koná troje kázání a milostná soška se dává věřícím k líbání.¹³⁸ I dnes je to největší pouť ve Středním Povltaví a každoročně ji navštíví stovky poutníků.¹³⁹

Další poutí, kterou můžeme zmínit, je kostelní pouť konaná vždy nejbližší neděli po svátku sv. Jana Křtitele, tj. 24. června. A nelze rovněž opomenout pouť k oslavě korunovace sošky Panny Marie Karmelské, která je zde tradicí od roku 1883 a její datum připadá na druhou neděli po svátku sv. Ducha¹⁴⁰.

Vzpomínku na vykonanou pouť na Makovou Horu nalezneme v díle *Skizzy slovem i obrazem z Dobré Vody u Březnice* (1934) od autorky Anny Sequensové, která popisuje cestu na Makovou Horu z Dobré Vody u Březnice. Poutníková cesta začíná časně ráno. Cesta vede mimo nestrašovický dvůr, který připomíná svým vzhledem malou pevnost. Následně se projde kolem Achačova mlýn do Nestrašovic. Dále pak přes Řeč, Chrastičky, Bukovany a hájovnu Nivu. Přesto, že Maková Hora leží na kopci, musí se nejprve sejít dolů do Bohostic a teprve zde se začíná samotný výstup. „*Cestou nás předhánějí venkované - jednotlivci, celé skupiny a dvojice - všichni svátečně vyšňorení a vesele se bavící.*“¹⁴¹ Zde je vidět tehdejší velký zájem o návštěvu tohoto místa v době pouti. Autorka uvádí, že děti, které konaly pouť, s sebou obvykle nosily ranečky s jídlem. Dívky chodily bosé a sváteční střevíčky si nosily v rukou, aby je netlačily. Obouvaly si je až při vstupu do poutního obvodu. Nahoře před kostelem se již poutníci spojují v jeden nepřetržitý proud směřující ke svému cíli. Ke kostelu jezdily i povozy tažené koňmi a přivázely staré nebo nemocné lidi. Uvnitř kostela bývalo plno. Na prostranství kolem kostela stávaly stany, kde se prodávalo občerstvení, perníky, cukrovinky, čepovalo se zde pivo. Poutníci posedávali pod stromy a odpočívali po dlouhé a namáhavé cestě. Pout' byla událostí, při níž se setkávali lidé z různých končin, známí i neznámí, kteří se neviděli od poslední pouti, někdy i déle. Zezdola bylo

¹³⁸ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 92-93.

¹³⁹ MEZERA, M. *Povltavské vzpomínání*. Příbram 2013, s. 10.

¹⁴⁰ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 93.

¹⁴¹ SEQUENSOVÁ, A. *Skizzy slovem i obrazem z Dobré Vody u Březnice*. Praha 1934, s. 32.

slyšet hudbu, což bylo znamení, že se ke kostelu blíží procesí. V čele šla dívka v bílých šatech a nesla velkou korouhev. Za ní šla hudba, následovaná bíle oděnými družičkami. Družičky měly rozpuštěné vlasy a v nich vpletené věnečky. Na opentlených nosítkách nesly Pannu Marii. Celý průvod byl zakončen vlastním procesím, povětšinou složeným se staroušků a babiček, s předříkavačem v čele, zpívající náboženské písně. Na oslíku na místo přijíždí kněz, který vzhledem ke svému věku by už cestu po svých nezvládl. Do kostela stále přichází další a další procesí.¹⁴²

Další pohled na průběh poutní slavnost je z pohledu tehdejšího duchovního správce P. Františka Panochy. Roku 1880 přišlo už v předvečer pouti na Makovou mnoho poutníků. V neděli 18. července započala slavnost v 5 hodin ráno první mší svatou. Poté následovalo kázání vedené P. Panochou. Od sedmi hodin proběhly ranní služby Boží, které přednesl P. Matouš Kapl. ze Slivice. V 10 hodin bylo velké kázání následované velkou zpívanou mší svatou, které oboje vedl P. Josef Petráš děkan z Labského Kostelce.¹⁴³

Zajímavým zdrojem informací o konaných poutích na Makovou horu ve svátek Panny Marie Karmelské jsou kroniky a pamětní knihy. Ve většině případů zde nelze zjistit přesné údaje o počtu poutníků, kteří do kostela v tento svátek docházeli, nicméně si o návštěvnosti lze udělat obecnou představu. Níže uvádím vybrané zápisy o poutích:

Rok 1869: „*Letošní pouť - druhá na Makové byla stkvělá, poutníků daleko více, než roku loňského, [...]*“

Rok 1870: „*Letošní pouť dopadla velmi dobře, ač poutníků bylo velmi málo, takže do ½ deváté byli všickni vyslyšeni.*“

Rok 1872: „*Letošní pouť byla všech, které jsem na Makové slavil, stkvělejší a slavnostnější, neboť poutníků sešlo se neočekávaně mnoho.*“

¹⁴² SEQUENSOVÁ, A. *Skizzy slovem i obrazem z Dobré Vody u Březnice*. Praha 1934, s. 32-34.

¹⁴³ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

Rok 1873: „*Pouť letošní vyrovnala se loňské, ač ráno méně bylo zde poutníků, k osmé ale a později sešlo se neobyčejné lidu množství.*“

Rok 1880: „*Pouť Makovská dne 18. července t. r. vydařila se za krásného počasí pěkně. Poutníků přišlo hned v sobotu mnoho. [...] Zpovědníků v sobotu i v neděli bylo 6. Komunikantů bylo 812. Sv. Škapulíř přijalo 48 údů.*“

Rok 1882: „*Pouť Makovská kteráž se slavila dne 16. července odbývala se velmi slavně. [...] Poutníků toho roku bylo o pouti Makovské k 10.000 (deseti tisícům:). Komunikantů 818. Údů do bratrstva sv. Škapulíře přistoupilo 113.*“

Rok 1883: „*Pouť Makovská dne 22. července odbývala se jak obyčejně za většího účastenství poutníků než loni, slavně. [...] Komunikantů bylo 854. Údů do bratrstva přistoupilo 102.*“

Rok 1884: „*Poutníků ale předce bylo již v sobotu k večeru na Makové mnoho. Procesí přišlo v sobotu 16.*“

Rok 1886: „*Poutníků sešlo se hned v sobotu tak veliké množství na Makové, že nejstarší osadníci Smolotelští nepamatují taký nával poutníků na Makové. Čítaloť se jistě zbožných ctitelů Rodičky Boží Škapulířské k 20.000. Za příčinou milostivého jubilejního roku přibylo hned v sobotu na Makovou 18 velkých procesí a v neděli veliké procesí 19té [...] Duchovních cizích vypomahalo 9. Komunikantů bylo 940.*“

Rok 1891: „*Pouť slavila se zde ve dnech 18. a 19. července slavným způsobem při účastenství hojného počtu poutníků. Cizích duchovních přišlo na pouť deset, komunikantů bylo 1163. [...] Nových členů bratrstva přistoupilo 137 o pouti Makovské.*“

Rok 1914: „*Dvě procesí jsem uvítal z Bělčic a Holohlav, ale přesto vše nebylo tolik kajícníků jako předešle. Takže i v neděli nebyl takový nával ku sv. přijímaní. Těch bylo (komunikantů) něco před 900.*“¹⁴⁴

¹⁴⁴ Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952). Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

Na obnovení poutní tradice na Makové hoře má v novodobé historii (od roku 1990) zásluhu smolotelský farář P. Jiří Hájek, který rovněž započal s postupnou obnovou kostela.¹⁴⁵ Duchovním správcem kostela sv. Jana Křtitele a Panny Marie z hory Karmel na Makové je dnes P. Ján Andrej, který zde působí šestým rokem. Před jeho příchodem byl kostel šest let prázdný. P. Andrej opět obnovil poutní tradici tohoto místa, a jak sám říká, je rád, že se lidé na Makovou opět vrací a účast poutníků roste. Každoročně nechává pro poutníky vyrábět pamětní medailonky, které slouží jako upomínka na vykonanou pout'. Největším poutním svátkem je stále 16. červenec - svátek Panny Marie Karmelské. Tento den se započne mší svatou, která se slouží venku, pokud je příznivé počasí, a následně se vydává procesí kolem kostela, při kterém je nesena milostná soška Panny Marie Karmelské a zpívají se karmelské písně. Smyslem poutě pro věřícího je setkání s Matkou Boží, poděkování a prosba za přímluvu u jejího syna Ježíše Krista.¹⁴⁶

POUTNÍ PROCESÍ Z MAKOVÉ HORY

Nejen poutníci přicházeli na Makovou Horu, ale rovněž z Makové Hory vypravovala se poutní procesí do okolí. Např. roku 1882 při příležitosti 150. jubilejního výročí Korunovace milostné sošky Panny Marie Svatohorské, která proběhla ve dnech 18. - 25. června, vydalo se v oktávě¹⁴⁷ dne 21. června velké procesí na Svatou Horu. Za obrovské účasti osadníků nesla se v průvodu milostná soška Panny Marie Škapulířské z hlavního oltáře na Svatou Horu.¹⁴⁸

Jiný záznam z kroniky z roku 1883 hovoří o vykonané pouti ve velkém procesí do Sepekova u Milevska, kde se toho roku konala jubilejní slavnost 150. výročí

¹⁴⁵ JEŽKOVÁ, A. a CHALUPA, J. *Tichá srdce: příběhy míst a lidí*. Praha 2015, s. 156.

¹⁴⁶ Rozhovor s P. Jánem Andrejem ze dne 20. 3. 2018.

¹⁴⁷ Osmidenní období po církevním svátku. Zde myšleno datum Korunovace milostné sošky Panny Marie Svatohorské, tj. 22. 6.

¹⁴⁸ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

Korunování zdejšího milostného obrazu Panny Marie. Procesí z Makové sem byly vypravovány každý rok.¹⁴⁹

Z Makové vyšlo na pouť další procesí i následující rok, tj. 1884. Procesí směřovalo na Svatou Horu, kde probíhala slavnost Navštívení Rodičky Boží. Toto procesí bylo zvláštní tím, že se v průvodu poprvé nesly nové sošky. Byly to soška sv. Anny, sv. Jana Nepomuckého a sv. Josefa. Další procesí, konané 13. září téhož roku, se vydalo do Sepekova k zázračnému obrazu Matky Boží.¹⁵⁰

V roce 1886, za velké účasti poutníků, vyšlo jubilejní procesí na Svatou Horu u příležitosti svátku Nanebevstoupení Páně.¹⁵¹

¹⁴⁹ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

¹⁵⁰ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

¹⁵¹ *Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952)*. Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

6. KAPLE SVATÉ MAŘÍ MAGDALENY V DOBRÉ VODĚ U BŘEZNICE

Kaple svaté Maří Magdaleny je dominantou malé vesničky Dobrá Voda nacházející se v okrese Příbram nedaleko města Březnice. Toto místo bývalo kdysi významnou poutní lokalitou. Dříve se zde nacházely parní a vanové lázně, které ve své době neměly v dalekém okolí obdoby a lákaly spoustu návštěvníků.¹⁵² Kapli nechal v roce 1642 vybudovat Přibík Jeníšek z Újezda v místě, kde ze země vyvěral pramen Blahoslavené Panny Marie s léčivými účinky, tzv. „Dobrá Voda“.¹⁵³ V archiváliích lze dohledat, že již na začátku 18. století lidé využívali tento léčivý pramen bohatý na železo a síru.¹⁵⁴ Projektantem a stavitelem kaple se stal jeden z největších umělců raného baroka Carlo Lurago, který stojí mj. i za stavbou Svaté Hory.¹⁵⁵ Malé poutní místo zde vzniklo především zásluhou jezuitů, kteří v té době sídlili v nedaleké Březnici v nově zbudovaném klášteře při kostele sv. Ignáce a sv. Františka Xaverského.¹⁵⁶ Kaple byla původně zasvěcena Panně Marii, ovšem paradoxně právě jezuité ji nechali přесvětit sv. Maří Magdaleně v souvislosti s budováním poutního místa na nedaleké Svaté Hoře.¹⁵⁷

6.1. STAVBA A ARCHITEKTURA

Barokní kaple svaté Maří Magdaleny má osmiúhelníkový půdorys. Její výstavba byl obtížná vzhledem k tomu, že jsou pod ní silné vodní prameny, které přichází ze severní strany a ústí do hlavní středové studny a menší boční studny u západní stěny.

¹⁵² SEQUENSOVÁ, A. *Skizzy slovem i obrazem z Dobré Vody u Březnice*. Praha 1934, s. 20.

¹⁵³ ŠTOVÍČEK, J. *Dobrá Voda u Březnice-Kaple-historie-lidé*. Dobrá Voda 1997, s. 13.

¹⁵⁴ KONEČNÝ, F. Editor. *Dobrá voda a okolí u Březnice*. Březnice 1925, s. 4.

¹⁵⁵ ŠTOVÍČEK, J. *Dobrá Voda u Březnice-Kaple-historie-lidé*. Dobrá Voda 1997, s. 17.

¹⁵⁶ KONEČNÝ, F. Editor. *Dobrá voda a okolí u Březnice*. Březnice 1925, s. 10.

¹⁵⁷ *Čimelický zpravodaj. Dvuměsíčník o životě v Čimelicích a okolí. Únor 2010. Čimelice 2010, s. 9.*

Původní strop byl sklenutý do osmi polí, ukončený římsou lucerny stejného tvaru. Klenutý strop byl pokryt báňovitou střechou ze šindelové krytiny, nesoucí lucernovou vížku. Později byl šindel nahrazen střechou plechovou. Jelikož se kaple nacházela na vesnici a neměla prvořadý význam, nedostávalo se jí potřebné péče a v důsledku toho se narušila či zborčila původní klenba a vnitřní prostor byl následně uzavřen rovným stropem. Odvětrávání kaple bylo zajištěno čtyřmi stropními otvory a průduchem ve vížce.¹⁵⁸ V roce 1858 hrozilo kapli sesunutí, ale byla znovuobnovena Janem Karlem Krakovským z Kolovrat.¹⁵⁹

Centrem kaple je studna s tvarovanou skruží. V tupých rozích oktogonu bylo umístěno osm soch světců z 1. poloviny 18. století. Jedná se o sochy sv. Agáty, sv. Blažeje, sv. Valentýna, sv. Anny, sv. Barbory, sv. Liboriuse, sv. Otýlie a sv. Apoleny. Zobrazení světci nebyli vybráni náhodně. Jsou to pomocníci při různých nemocech a zdravotních obtížích a tehdejší návštěvníci dobrovodských lázní od nich očekávali uzdravení nebo alespoň úlevu od svých potíží.¹⁶⁰ Sochy sv. Otýlie a sv. Apoleny byly ukradeny, zbytek je v kapli dodnes.¹⁶¹ V čele kaple nad oltářem je umístěna původní socha Blahoslavené Panny Marie „Immaculata conceptio“. Má postavu dobrovodské dívky s důstojnou tváří.¹⁶² V levé ruce chová žehnajícího Ježíška a v pravé ruce drží žezlo. Kolem hlavy má svatozář složenou z dvanácti hvězd. Panna Marie stojí na srpku měsíce, jenž je položen na zeměkouli. U kotníků jí leží had, který svírá v tlamě jablko. V prostřed zeměkoule je umístěna stuha s latinským nápisem „PROFER LUMEN CAECIS“ („Ukaž světlo slepým“) a pod ní hlava anděla.¹⁶³ Všechny sochy jsou dílem dobrovodských umělců a řezbářů, kteří zde měli kolonii

¹⁵⁸ ŠŤOVÍČEK, J. *Dobrá Voda u Březnice-Kaple-historie-lidé*. Dobrá Voda 1997, s. 17.

¹⁵⁹ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 494.

¹⁶⁰ *Čimelický zpravodaj. Dvuměsíčník o životě v Čimelicích a okolí. Únor 2010*. Čimelice 2010, s. 10.

¹⁶¹ ŠŤOVÍČEK, J. *Dobrá Voda u Březnice-Kaple-historie-lidé*. Dobrá Voda 1997, s. 3.

¹⁶² Tamtéž, s. 48.

¹⁶³ *Čimelický zpravodaj. Dvuměsíčník o životě v Čimelicích a okolí. Únor 2010*. Čimelice 2010, s. 10.

zřízenou na popud jezuitů z nedaleké Březnice. Jejich výtvoř, především sochy, obrazy, ale i varhany, oltáře, lavice či kazatelny, byly dodávány nejen do Březnice, ale i do širokého okolí, rovněž i na Svatou Horu u Příbrami.¹⁶⁴

V letech 1992 - 1997 prošla kaple rozsáhlou opravou, na níž se podíleli lidé z okolí na náklad Ministerstva kultury ČR, českobudějovického biskupství, Městského úřadu Březnice, Nadace Ivana Havla, Nadace Českých památek Senohraby a sbírkou dárců z Dobré Vody a okolí.¹⁶⁵

6.2. SV. MAŘÍ MAGDALENA

Svatá Maří Magdalena, zvaná též Marie Magdalská byla jednou z žen, která doprovázela Ježíše z Nazaretu. Je možná nejvíce nepochopenou postavou v raném křesťanství. V křesťanském umění a hagiografii byla Marie Magdalská romantizována, alegorizována a mytologizována bez nějakého uznání. Od čtvrtého století je vylíčena jako veřejná hříšnice, která po setkání s Ježíšem učinila pokání a strávila zbytek svého života v soukromé modlitbě a kajícnosti. Nikde v Písmu svatém však není Maria Magdaléna označena za veřejného hříšníka nebo prostitutku. Místo toho Písmo ukazuje, že je hlavním svědkem nejdůležitějších událostí křesťanské víry, pojmenovaných přesně stejným způsobem (Maria e Magdalena) v každém ze čtyř evangelií psaných pro různorodé komunity v celém středomořském světě. Bylo nemožné vyprávět příběh o Vzkříšení, aniž by v něm nebyla zahrnuta "Marie, ta z Magdaly". V synoptických evangeliích vede Máří Magdalena skupinu žen, která podává svědectví o Ježíšově smrti, pohřbu, prázdné hrobce a Jeho vzkříšení. Janovo evangelium jmenuje Marii Magdalskou tou, kdo jako první objevil prázdnou hrobku, a přináší zprávu o Ježíšově vzkříšení ostatním učedníkům.¹⁶⁶

¹⁶⁴ TOUFAR, P. *Toulky kolem Třemšína : tajemnou českou krajinou : legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otázky : Rožmitál pod Třemšínem, třemšínské stezky, Roželov, Hvoždany, Ujezdec, Březnice a okolí*. 1. vyd. Benešov 2005, s. 309.

¹⁶⁵ Přeřzato z <http://dobravoda.tamchci.cz/co-navstivit-v-dobre-vode/kaple-svate-mari-magdaleny/>

¹⁶⁶ SCHENK, Christine. *Mary of Magdala: History*. Dostupné online z <https://www.futurechurch.org/women-in-church-leadership/mary-of-magdala/mary-of-magdala-history>

Socha sv. Maří Magdaleny se v kapli mezi ostatními nenachází. Na stěně, po levé straně, je pověšen její obraz, na němž je vyobrazena klečící pod křížem. Nad obrazem se nachází nápis „SVATÁ MAŘÍ MAGDALENO ORODUJ ZA NÁS“.¹⁶⁷

6.3. POUTNÍ TRADICE

Název vesničky Dobrá Voda je odvozen od léčivého pramene, který zde býval. Traduje se, že měl zázračné účinky zejména proti nemocem očí. Lidé na toto místo vykonávali poutě, aby se uzdravili. Později byly poutě potlačovány jezuity, aby Dobrá Voda nedělala konkurenci Svaté Hoře u Příbrami.¹⁶⁸ Dobrovodská pout' je dnes spojena s poutí v Březnici, přičemž se v kapli sv. Maří Magdaleny slouží Poutní mše svatá. Ta se koná týden po pouti k svátku Panny Marie Karmelské na Makové hoře, který připadá na 16. července. Bývá hojně navštěvována, avšak přesné údaje o počtech poutníků nejsou známy.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Rozhovor se Stanislavem Mottlem dne 19. 3. 2018.

¹⁶⁸ SEQUENSOVÁ, A. *Skizzy slovem i obrazem z Dobré Vody u Březnice*. Praha 1934, s. 19.

¹⁶⁹ Rozhovor se Stanislavem Mottlem dne 19. 3. 2018.

7. KOSTEL SVATÉHO PROKOPA A NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE VE HVOŽĎANECH

Již v polovině 14. století stával ve Hvoždanech chrám zasvěcený svatému Prokopovi, který zde nechal založit neznámý stavebník.¹⁷⁰ Vedle tohoto kostela (asi půl hodiny od Hvožd'an) stávala na vrchu zvaném Javor stará kaple Navštívení Panny Marie, která bývala v 17. a 18. století slavným poutním místem. Nacházela se zde soška Panny Marie, která byla údajně nalezena v dutině stromu. V roce 1712, z důvodu hojné návštěvnosti poutního místa, nechal tehdejší správce lnářského panství Václav hrabě Lažanský, pod které Hvožd'any spadaly, vybudovat kapli větší. Roku 1787 ale byla kaple zavřena a zrušena a následně i prodána. Soška Panny Marie Javorské byla přenesena spolu s hlavním a dvěma pobočními oltáři a kazatelnou do farního kostela sv. Prokopa. Po tomto přesunu změnil kostel název, pod kterým je známý dodnes - kostel sv. Prokopa a navštívení Panny Marie. Do svatostánku se rovněž přesunuly poutě, které se konaly do kaple. Nikdy už ale nedosáhly své původní slávy. Přesto zůstávají jakousi upomínkou na velikou úctu k Matce boží ve starých časech.¹⁷¹

První písemná zmínka o kostele pochází z roku 1352 a již v roce 1384 byly Hvožd'any připomínány jako farní obec. Během husitských válek však katolická farnost zanikla a více než dvě století převládalo v obci náboženství podobojí. To zde přetrvalo až do začátku třicetileté války. Návrat katolické víry do obce se konal po Bílé Hoře roku 1642. V roce 1787 byla farnost obnovena a prvním katolickým farářem byl ustanoven P. Josef Berchan.¹⁷²

¹⁷⁰ Podbrdsko: svazek XIII - 2006. Sborník. Příbram 2006, s. 7.

¹⁷¹ KOŠNÁŘ, J. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha 1903, s. 457-458.

¹⁷² TOUFAR, P. *Toulky kolem Třemšína : tajemnou českou krajinou : legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otazníky : Rožmitál pod Třemšínem, třemšínské stezky, Roželov, Hvožd'any, Újezdec, Březnice a okolí*. 1. vyd. Benešov 2005, s. 241.

7.1. STAVBA A ARCHITEKTURA

Z původní gotické stavby kostela sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie se dochoval presbytář se dvěma poli křížové klenby sklenutými na klínových žebrech, triumfální oblouk, portál na severní straně chrámové lodi a ostění v hrotitých oknech. V roce 1786 byly na kostele provedeny značné stavební úpravy. Kostel je jednolodní podoby s plochým stropem a s pravoúhle zakončeným presbytářem, v jehož ose leží sakristie. Na severní straně je hrotitý portál se zkoseným a vyžlabeným ostěním. Na straně západní se nachází předsíňka. V 15. století byl kostel vyzdoben figurální malbou.¹⁷³ Na stropě se nachází malby z roku 1932 „Setkání sv. Prokopa s knížetem Oldřichem“ a „Nalezení sochy Panny Marie v dutině stromu poustevníkem Benešem z Blíživy“. Okenní vitráže znázorňují postavy svatých.¹⁷⁴

Hlavní portálový oltář sv. Prokopa pochází z druhé poloviny 18. století, je rokokový. Další dva oltáře umístěné po obou stranách triumfálního oblouku jsou ze stejného období. Oltář na levé straně je zasvěcen sv. Máří Magdaleně, ten na pravé straně sv. Anně. Na barokní kazatelně z konce 17. století jsou malované figurální výplně evangelistů. Za zmínku stojí rovněž kamenná křtitelnice ze začátku 17. století s víkem ze století 18. či středověká kropenka nacházející se v kostelní předsíni, která je okrášlena nejasnými znaky, uprostřed svázanými křížem. V roce 1786 byla v těsné blízkosti kostela postavena zvonice a také jednopatrová fara.¹⁷⁵

7.2. SVATÝ PROKOP

Svatý Prokop byl prvním Čechem, který byl svatořečen papežem. Je duchovním chráncem České země, patronem horníků a rolníků a oslava jeho památky připadá

¹⁷³ TOUFAR, P. *Toulky kolem Třemšína : tajemnou českou krajinou : legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otazníky : Rožmitál pod Třemšínem, třemšínské stezky, Roželov, Hvoždany, Újezdec, Březnice a okolí*. 1. vyd. Benešov 2005, s. 242.

¹⁷⁴ *Hvoždansko - vítejte v kraji pod Třemšínem*. Hvoždany 2000, s. 10.

¹⁷⁵ TOUFAR, P. *Toulky kolem Třemšína : tajemnou českou krajinou : legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otazníky : Rožmitál pod Třemšínem, třemšínské stezky, Roželov, Hvoždany, Újezdec, Březnice a okolí*. 1. vyd. Benešov 2005, s. 242.

na 4. červenec. Kromě pontifikálií a knihy jsou jeho atributy kříž, pastýřská hůl, důtky, někdy také laň, model kostela nebo plamen, který mu hoří v dlani. U nohou mu leží spoutaný čert nebo s ním světec orá. Žil na přelomu 10. a 11. století. V průběhu života se stal slovanským knězem, následně mnichem, poustevníkem a zakladatelem slovanského benediktinského kláštera v Sázavě. Narodil se mezi lety 970 až 985 v malé vesničce Chotouň. Když přišel do Sázavy, usadil se jako poustevník v jedné jeskyni nad řekou Sázavou, odkud měl vyhnat tisíc démonů. Žil osamoceným životem v motlitbě, postu a bdění. To byla jeho příprava na hlavní životní úkol, jímž byla misie v okolním venkovském kraji. Krajem se šířily zvěsti o jeho ctnostech a lidé přicházeli, aby mu nabídli své dary a poslouchali jeho motlitby. Po čase začal Prokop nad svou jeskyní budovat dřevěný kostelík a utvářel okolo sebe společenství poustevníků toužících po hlubokém křesťanském životě, ve kterém se stal duchovním otcem. Toto místo se pak postupem času proměnilo na benediktinský klášter se slovanskou liturgií a vzdělaností a Prokop byl uveden do úřadu prvního opata tohoto kláštera. 25. března 1053 Prokop v kruhu svých věrných umírá. Pochován byl v dřevěném chrámu, který si před lety sám postavil. Jeho hrob se pozvolna stával místem úcty a cílem poutníků. Po jeho smrti také přibývala svědectví lidí o uskutečněných zázracích v jejich životě na Prokopovu přímluvu. 4. července 1204 byl přímo v sázavském chrámu svatořečen římským papežem Inocence III. Tato událost jej postavila po bok prvních českých zemských patronů, kterými byli sv. Ludmila a sv. Václav z rodu přemyslovců a také slavníkovského biskupa sv. Vojtěcha. V křesťanské obci působí sv. Prokop jako divotvůrce a jako ten, kdo přemáhá temnoty a síly zla a vítězí nad nimi.¹⁷⁶

7.3. PANNA MARIE JAVORSKÁ

Přízvisko Javorská získala milostná soška na základě legendy, podle které byla ukryta v dutině javorového stromu. Zde ji údajně našel poustevník Beneš z Blíživ, jenž pocházel ze starého českého vladyckého rodu Blíživských z Blíživ. Sošku opravil a nedaleko své poustevny pro ni vystavěl kapličku. Přesné místo, kde stávala, není známé. Existují dvě verze. Dle Bohuslava Balbína se ono místo nacházelo na jižním

¹⁷⁶ Převzato z <https://www.klaster-sazava.cz/cs/o-klasteru/sv.-prokop-a-pisemne-prameny>

svahu hory Štěrbina, kde se říká na Štadraze. Poustevna spolu s kapličkou zde prý stály ještě dlouho po Benešově smrti, než je, někdy kolem roku 1620, nechal zbořit březnický vrchnostenský úředník. Tuto verzi potvrzují staré lesnické mapy, kde s lesním oddělením Štadraz (na dnešních mapách Štadruž) přímo sousedí oddělení Pod kapličkou. Poblíž křižovatky žlutě a modře značených turistických tras je na žluté vyznačena kaplička Panny Marie. Druhá verze vypráví, že Beneš z Blíživy prožil svůj život na vrchu kopce Javorý u Hvožd'an. Poustevník se těšil velké úctě obyvatel v okolní krajině, a když v roce 1540 zemřel, byl pochován ve hvožd'anském kostele. Na zdi uvnitř kostela byla na jeho počest a památku vymalována jeho podobizna a u ní sepsán jeho životopis. Tato památka byla však později zničena.¹⁷⁷

Rovněž Bohuslav Fišer zmiňuje místo Stadž (dnešní Štadruž) s odvoláním na hvožd'anskou farní kroniku, kde se uvádí, že rožmitálský učitel Jakub Jan Ryba obdržel od louňovického magistrátu listinu, která pojednávala o Benešovi z Blíživy. V této listině se píše, že se Beneš z Blíživi usadil pod zříceninami hradu Třemšína, mezi březnickými lesy, na místě, které bylo nazýváno Stadž. Zde kdysi stávala kaple a vedle ní poustevna se zahradou, v níž Beneš z Blíživi prožil 46 let.¹⁷⁸

Z tradovaného lidového vyprávění je však místo Benešovy poustevny a kapličky kladeno na vrch Javorý, který se nachází vlevo od silnice zhruba na polovině cesty z Hvožd'an do Leletic. Kdysi zde údajně skutečně hojně rostly javory, podle nichž získal kopec své jméno. Roku 1620 byla zbořena poustevna, která zde stávala a na jejím místě byla zbudována kaplička. Nejstarší zmínka o ní je datována do roku 1654.¹⁷⁹

Jak bylo již uvedeno v úvodu této kapitoly, byla kaple na vrchu Javorý zbourána a soška Panny Marie Javorské přenesena do nynějšího kostela sv. Prokopa a Navštívení

¹⁷⁷ TOUFAR, P. *Toulky kolem Třemšína : tajemnou českou krajinou : legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otázky : Rožmitál pod Třemšínem, třemšínské stezky, Roželov, Hvožd'any, Újezdec, Březnice a okolí*. 1. vyd. Benešov 2005, s. 244-245.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 245.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 245.

Panny Marie. Podle pověsti Panna Marie z toho kostela třikrát utekla zpět na Javorý a dodnes je tam v kameni otisk její nohy.¹⁸⁰

Soška Panny Marie Javorské (zvané též Hvožd'anská) se v době Prokopské pouti vystavuje na levém oltáři sv. Máří Magdaleny. Po zbytek roku je zamčená v trezoru, aby se předešlo případné krádeži.¹⁸¹ Soška je vyřezána ze dřeva. Panna Marie drží na levé ruce Ježíška a v pravé svírá žezlo. Oba mají na hlavě korunku. Tato soška také vlastní šatičky různých barev.¹⁸²

7.4. POUTNÍ TRADICE

Za dob, kdy ještě stával kostelík na vrchu Javorý se právě tam konaly velké poutě. Hlavní poutní slavnost byla na svátek Nanebevzetí Panny Marie (2. 7). Na svátek sv. Prokopa se do kostelíku vypravovalo procesí z nedalekých Kasejovic. V roce 1748 se zde kasejovičtí např. modlili za odvrácení invaze kobylek. Konec slavných poutí nastal spolu se zrušením kostelíku na základě rozhodnutí Josefa II. v roce 1786.¹⁸³

Jako jediný z vybraných posvátných míst na Příbramsku není kostel sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie ve Hvožd'anech kostelem poutním. Tzn., že se na toto místo nevydávají žádná poutní procesí, jako tomu je u ostatních tří míst, kterým se věnuje tato práce. Slouží se zde poutní mše na svátek sv. Prokopa (4. 7.). P. Jan Kuník, který ve hvožd'anské farnosti působil v letech 2011-2016 říká, že oproti běžné mši je návštěvnost kostela v rámci mše o svátku sv. Prokopa asi dvojnásobně až trojnásobně vyšší. Do kostela přijde asi 80-100 lidí.¹⁸⁴

„Pout' je v křesťanském slova smyslu jakýmsi symbolickým slovem z hlediska nového života. Pout' jako cesta k věčnosti s Bohem - „putování do nebe“. Věřící konají

¹⁸⁰ Převzato z <http://www.bliziva.cz/Povidalek.html>

¹⁸¹ Rozhovor s P. Ing. Mgr. Jan Kuníkem dne 28. 3. 2018.

¹⁸² Rozhovor s Jiřím Šťástkou dne 9. 4. 2018.

¹⁸³ *Březnické noviny. Ročník IX. Duben 2011. Březnice 2011, s. 14.*

¹⁸⁴ Rozhovor s P. Ing. Mgr. Jan Kuníkem dne 28. 3. 2018.

*poutě, protože Boží chrám pro ně představuje „nebe“ a poutník konající cestu sem vzdává Bohu úctu. Stejně tak je tomu v případě konání pouti na místo, kde se stal nějaký zázrak, protože zázrak je pro věřící potvrzením Boží přítomnosti v daném místě.*¹⁸⁵ dodává P. Kuník, který se snažil za svého působení ve hvozďanské farnosti obnovit i pouť k svátku Navštívení Panny Marie, ovšem účast na mši nebyla výrazně vyšší než při tradiční nedělní mši svaté.

V současné době je duchovním správcem kostela sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie P. Petr Misař, který zde působí od roku 2016. K významu vykonání pouti dodává: *„Pouť je od slovesa putovat, věřící mají putovat k nějakému poutnímu kostelu, kapli, či místu, pokud možno též pěšky, což je v dnešní době trochu populárnější. Ono místo pak souvisí se zasvěcením dle církevního kalendáře, takže bohoslužby mají ráz, který se od daného svátku odvíjí. Jde o to, aby si člověk uvědomil, že život je pouť a někam směřujeme. Nevím, kam směřuje nevěřící, snad do krematoria, či na rozptylovou loučku... Věřící putuje k Bohu, který mu v tom pomáhá, přímluva svatých, kterým jsou většinou poutní místa zasvěcena, je povzbuzením a navázáním vztahu s těmi, kteří už v nebi jsou... Kněz pochopitelně vede věřící na taková místa, aby slavil mši svatou s poutníky a podal jim "Chléb života" jako pokrm na cestě, aby došli do Cíle...“*¹⁸⁶

Dle P. Misaře není vůbec důležité, kolik lidí na pouť dorazí, protože skutečný význam má pouť pouze pro věřícího. Je zřejmé, že „kolotočářská“ pouť přitáhne více lidí, ale účast na poutní mši má hodnotu pro věřícího, který má k danému místu či ke svatému určitý vztah. *„Při jedné poutní mši svaté stál jeden člověk v otevřených dveřích kostela, dělal jsem si trochu legraci, že si nechal únikovou cestu... Jindy se ti nevěřící "poutníci" věnují občerstvení a o modlitbu nemají zájem...“*¹⁸⁷

¹⁸⁵ Rozhovor s P. Ing. Mgr. Jan Kuníkem dne 28. 3. 2018.

¹⁸⁶ Rozhovor s P. Petrem Misařem dne 17. 3. 2018.

¹⁸⁷ Rozhovor s P. Petrem Misařem dne 17. 3. 2018.

8. SHRUTÍ

Před samotným závěrem práce uvádím shrnutí nejdůležitějších informací o popsaných lokalitách, jejich milostných soškách a poutní tradici, která se ke konkrétním místům váže.

SVATÁ HORA U PŘÍBRAMI

Barokní poutní areál Svatá Hora byl vystavěn v letech 1660-1673 architektem Carlem Luragem na místě, kde původně stávala kaplička. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, jenž je centrem tohoto místa, byl v roce 1905 povýšen na baziliku. Největšího rozkvětu dosáhla Svatá Hora za působení řádu Tovaryšstva Ježíšova. V současné době patří správa Svaté Hory řádu redemptoristů. Předmět úcty zde představuje milostná soška Panny Marie Svatohorské, jejíž původ není doložen, ale autorství je připisováno Arnoštovi z Pardubic, který byl jejím prvním majitelem. Panně Marii Svatohorské je připisováno tisíce zázraků, které vykonala, přičemž jako první oficiálně uznaný zázrak bylo uzdravení slepého Jana Procházky. Milostná soška Panny Marie Svatohorské byla korunována 22. 7. 1732. Od té doby se každoročně na Svaté Hoře koná slavnost Korunovace, kterou navštěvují tisíce poutníků. Poutní tradice zde přetrvala navzdory četným historickým krizím a Svatohorský areál představuje jedno z nejvýznamnějších křesťanských poutních míst.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE A PANNY MARIE Z HORY KARMELOVÉ NA MAKOVÉ HOŘE

Barokní kostel nechal v letech 1719-1722 vystavět Jan Felix Chanovský-Kaselovský na návrh Carla Antonia Canevally. Následně sem byli povoláni karmelitáni, kteří s sebou přinesli sošku Panny Marie Škapulířové a založili zde bratrstvo sv. Škapulíře a karmelitské Matky Boží. Kostel byl v průběhu své historie několikrát opuštěn, vykraden a poničen. Soška Panny Marie Škapulířové byla korunována 15. 6. 1884. Zajímavostí je, že ač jí nejsou připisovány žádné zázraky, stala se pro věřící ikonou, ke které konají poutě po staletí. Největší pouť se zde koná ve svátek Panny Marie Karmelské, tj. 16. 7. Jedná se o největší poutní slavnost Středního Povltaví.

KAPLE SV. MAŘÍ MAGDALENY V DOBRÉ VODĚ U BŘEZNICE

Kapli založil v roce 1642 Přibík Jeníšek z Újezda a vystavěl ji Carlo Lurago v barokním slohu. Původně byla zasvěcena Panně Marii, ale na popud Jezuitů působících v nedaleké Březnici a na Svaté Hoře, byla přесvěcena sv. Maří Magdaleně. Jezuité rovněž potlačovali poutě, které se na toto místo uskutečňovaly z důvodu, aby kaplička nebyla konkurencí Svaté Hoře. Ve středu kaple se nachází studna s léčivým pramenem Blahoslavené Panny Marie. Poutní mše se zde koná každoročně v červenci v rámci poutě v Březnici a je hojně navštěvována. Nachází se zde socha Blahoslavené Panny Marie „Immaculata conceptio“ a na stěně visí obraz sv. Maří Magdaleny, které je kaple zasvěcena.

KOSTEL SV. PROKOPA A NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE VE HVOŽDANECH

Gotický kostel pochází z poloviny 14. století. První písemná zmínka o něm je z roku 1352. Jeho stavitel není znám. Původně byl kostel zasvěcen jen sv. Prokopovi. Zasvěcení Navštívení Panny Marie získal poté, co sem byla v roce 1787 přenesena soška Panny Marie Javorské ze zrušeného kostela, který stával na vrchu Javorý. Sošku Panny Marie Javorské měl nalézt v dutině stromu poustevník Beneš z Blíživý, který ji vystavěl kapličku nedaleko své poustevny. Když ještě soška bývala v dnes již zrušeném kostele na vrchu Javorý, konaly se na toto místo velké poutě. Největší slavností pak byl svátek Nanebevzetí Panny Marie. Poté, co byl kostel zrušen a soška přenesena do kostela sv. Prokopa, už se nepodařilo navázat na oblibu poutě v takovém měřítku. Dnes se v kostele slouží poutní mše na svátek sv. Prokopa.

9. ZÁVĚR

Počátky křesťanské poutní tradice sahají do 2. století, kdy lidé putovali ke svatým místům v Palestině. Spolu s šířením křesťanství narůstal i počet poutí do Svaté Země. Postupně se poutě rozšířili po celém křesťanském světě, přičemž největší nárůst můžeme pozorovat v období baroka, kdy se těšila velké oblibě mariánská úcta. V českých zemích se mariánská úcta rozšířila v 17. a 18. století v období rekatolizace. Za tím stálo především množství učiněných zázraků, které bylo přisuzováno právě mariánským soškám a obrazům. Dnes je mariánská úcta vnímána jako jeden ze zásadních pilířů katolické věrouky.

V příbramském regionu se nachází řada významných posvátných míst spojených s mariánským kultem, z nichž pro tuto diplomovou práci byly vybrány následující čtyři: barokní poutní areál Svatá Hora u Příbrami, kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie z hory Karmel na Makové hoře, kaple sv. Maří Magdaleny v Dobré Vodě u Březnice a kostel sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie ve Hvožd'anech.

Všechny stavby byly vybudovány v barokním stylu. Nejokázalejší z nich je Svatohorský areál, který se svými ambity, jež jej obklopují, působí jako hrad. Stojí na kopci nad městem Příbram a je vidět už z dálky. Rovněž kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie z hory Karmel na Makové hoře je díky své poloze viditelný z širokého okolí. Kostel sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie ve Hvožd'anech leží v centru obce obehnan kamennou zídou. Kaple sv. Maří Magdaleny se nachází v blízkost železniční tratě, nedaleko bývalých lázní a je z uvedených míst nejmenším svatostánkem.

Nejstarším chrámem je hvožd'anský kostel, ač přesný letopočet zahájení stavby není znám. První písemná zmínka pochází z poloviny 14. století. Za starší stavbu by se dala považovat kaplička, která stávala na místě dnešní baziliky Nanebevzetí Panny Marie na Svaté Hoře. Její vznik se traduje do 13. století, avšak není to doloženo prameny. Svatohorský areál, jak jej známe dnes, se budoval v letech 1660-1673. Stavitelem byl italský architekt Carlo Lurago, který stojí i za stavbou kaple sv. Maří Magdaleny v Dobré Vodě. Ta byla postavena v roce 1642, tedy o více než 30 let dříve než Svatá Hora. Kaple byla původně zasvěcena Panně Marii, avšak s rozkvětem Svaté

Hory, byla přесvěcena sv. Maří Magdaleně. Za tím stál řád Tovaryšstva Ježíšova, který nechtěl, aby dobrovodská kaple dělala Svaté Hoře konkurenci. Ze stejného důvodu byly jezuiti rovněž potlačeny poutě, které se v této kapli těšily velké oblibě. Nejmladší stavbou je kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie z hory Karmel, jehož výstavba probíhala v letech 1719-1722. Stavitelem byl itál Carlo Antonio Canevalle.

Uctívaná soška Panny Marie se nachází na Svaté Hoře (Panna Marie Svatohorská), ve Hvožd'anech (Panna Marie Javorská) a na Makové hoře (Panna Marie Škapulířská). V dobrovodské kapli taková milostná soška není. Soška Svatohorské Panny Marie by mohla být dílem Arnošta z Pardubic, jak se traduje, avšak není to podloženo žádnými prameny. Jsou jí připisovány četné zázraky a ona sama se dle dobových zápisů dokázala měnit (měnila barvu tváře, zvětšovala se jí jizva na tváři, apod.), když městu Příbram hrozilo nějaké nebezpečí. Soška byla slavnostně korunována 22. 7. 1732 a šlo o vůbec první korunovací milostné sošky v českých zemích. Soška stojí ve vitrině na oltáři v bazilice Nanebevstoupení Panny Marie. Na noc je zamykána do trezoru. Vlastní více než dvě stovky šatiček, které jí byly darovány od věřících, jako výraz díků za vyslyšení proseb. Přesný původ nelze doložit ani u sošky Javorské Panny Marie, která byla, dle legendy, nalezena poustevníkem Benešem z Blíživy v dutině javorového stromu. Dnes je uschována v trezoru a vystavuje se na oltáři ve hvožd'anském kostele každý rok na poutní mši svaté ve svátek sv. Prokopa. I tato soška vlastní šatičky různých barev. Sošku Panny Marie Škapulířské přinesli na Makovou horu členové řádu karmelitánů, kteří zde založili bratrstvo sv. Škapulíře. Tato soška byla korunována 15. 6. 1884. I ona má několikery šatičky. V historických pramenech nejsou v souvislosti s touto milostnou soškou zaznamenány žádné zázraky.

Poutní tradice je nejvíce známá a rozšířená na Svaté Hoře, kde se poutě konají v průběhu celého roku. Největším svátkem je výročí Korunovace, kdy na Svatou Horu přichází tisíce poutníků. Poutní tradice na tomto místě nikdy nevyzimela a těší se velké oblibě. Na Makové Hoře je největším poutním svátkem svátek Panny Marie Karmelské, který je zároveň největší poutí ve Středním Povltaví. S přestávkami, kdy byl kostel opuštěný, se na tuto pouť vydávají stovky lidí. V kapli v Dobré Vodě se dříve konaly hojně navštěvované poutě, které ale byly omezovány jezuiti, a když se v obci zrušily

lázně (ve své době nemající v širokém okolí obdoby) a ustal tak turistický ruch, skončila i éra slavných poutí. Dnes se zde slouží poutní mše svatá u příležitosti pouti v nedaleké Březnici. Kostel ve Hvoždanech není poutním kostelem, i přesto, že se zde nachází soška Panny Marie Javorské, která sem byla přesunuta z dnes již neexistujícího kostela na Javorém. Tento kostel přitom býval místem, kam se k Panně Marii vypravovala poutní procesí z širokého okolí. Po přesunu sošky do kostela sv. Prokopa, který pak byl následně zasvěcen také Navštívení Panny Marie, poutě umlkly. V současnosti se zde slouží pouze poutní mše k oslavě svátku sv. Prokopa.

Všechna uvedená významná posvátná místa křesťanských dějin mají něco společného a všechna měla dobrý předpoklad stát se slavným poutním místem. Podařilo se to však jen Svaté Hoře, která je nejen v příbramském regionu unikátem, jak po stránce architektonické, tak i co se poutní tradice týče. Velkou zásluhu na tom mají jezuité, za jejichž správy dosáhla Svatá Hora největšího rozkvětu. Za ní následuje kostel na Makové Hoře, kde se poutní tradici vždy podařilo obnovit poté, co byl několikrát kostel opuštěný a chátral. Příčiněním řádu karmelitánů, kteří zde založili bratrstvo

sv. Škapulíře, je Maková Hora druhým nejnavštěvovanějším poutním místem příbramského okresu. Kaple sv. Maří Magdaleny bývala oblíbeným poutním místem. Poutní tradici zde potlačil jezuitský řád ve prospěch Svaté Hory, které by mohla dobrovodská kaple konkurovat. Díky tomu je dnes poutní památkou známou spíše v nejbližším okolí. Hvoždanský kostel stojí vůči třem ostatním v opozici, jelikož není poutním kostelem, ač k tomu, aby se takovým místem stal, měl dobré předpoklady vzhledem k tomu, že sem byla přesunuta soška Panny Marie Javorské ze zrušeného kostela, ke které tam chodívala velká poutní procesí. Bohužel se na novém místě nepodařilo tuto tradici udržet a v kontextu poutní tradice na Příbramsku není významným místem.

Cílem této diplomové práce bylo popsat vybraná významná posvátná místa křesťanských dějin na Příbramsku. Konkrétně se jedná o barokní poutní areál Svatá Hora v Příbrami, kostel sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie ve Hvoždanech, kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie na hoře Karmel na Makové hoře a kapli sv. Maří Magdaleny v Dobré Vodě u Březnice, se zaměřením se na architekturu jednotlivých

chrámů, na sošky Panny Marie v jednotlivých kostelích a provedení diachronní analýzy poutní tradice v daných lokalitách. Rovněž také dospět ke konkrétním charakteristikám, které jsou pro tato místa společné a jak ovlivnily poutní tradici v dané oblasti.

10. POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

ALTOVÁ, Blanka, HOLUBOVÁ, Markéta a SUCHOMELOVÁ, Marcela. ed. *Salve regina: mariánská úcta ve středních Čechách*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky ve spolupráci se Státním oblastním archivem v Praze, 2014. ISBN 978-80-87112-88-5.

BALBÍN, Bohuslav. *Diva montis sancti, seu origines et miracula magnae dei hominumque Matris Mariae, quae in Sancto Monte Regni Bohemiae, ad Argentifodinas Przibramenses, quotidiana populi frequentia, in Stahua sua mirabili, aditur et colitur. V. Libris comprehensa*. Pragae: Typis Universit. Car. Ferd. in Coll. S. J. ad S. Clem. per Georgii Czernoch, 1665.

BALBÍN, Bohuslav. *Přepodivná Matka Svato-Horská Maria / Svatohorská historie*. Litomyšl: Joannes Arnolt, 1666.

BERAN, Jiří, PEŠEK, Lubomír, BÍLÝ, Václav a ŽÁK, Miroslav. *Poutní cesta z Březnice na Svatou Horu*. 2. rozš. vyd. Blatná: Blatenská tiskárna, 2017.

Březnické noviny. Ročník IX. Duben 2011. Březnice: Městský úřad Březnice-odbor kultury, 2011.

ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. České Budějovice: Veduta, 2006. ISBN 80-86829-19-7.

Čimelický zpravodaj. Dvuměsíčník o životě v Čimelicích a okolí. Únor 2010. Čimelice: Obec Čimelice, 2010.

DOSTÁL, Alois. *Několik dějepisných obrázků z dějin českých Lourd*. Praha: Knížecí arcibiskupská knihtiskárna, 1907.

DÜLMEN, Richard van. *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století)*. Přeložila Martina NOVÁKOVÁ. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-812-5.

EICHLER, Karel. *Poutní místa a milostivé obrazy na Moravě a v rakouském Slezsku*. Díl 1., část 1. Brno: Nákladem Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje, 1887.

HANZAL, Josef. *Mariánský kult v barokních Čechách*. In: Rekatolizace v českých zemích: sborník příspěvků z konference v Jičíně konané 10. září 1993 / Jičín : Městský úřad Jičín, 1995 s. 17-27.

HOLAS, František Xaver. *100 kapítolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě*. Příbram: Svatá Hora 1929.

HOLAS, František Xaver. *Dějiny poutního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě*. Příbram: Matice svatohorská, 1929.

HOLUBOVÁ, Markéta. *Panna Marie Svatohorská: příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2015. ISBN 978-80-87112-94-6.

HOLUBOVÁ, Markéta. *Prácheňský kraj a návštěvnost Svaté Hory u Příbrami*. In: Vodňany a Vodňansko / Vodňany: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech 5, 2002, s. 75-85.

HOLUBOVÁ, Markéta. *Život ve svatohorské rezidenci v období baroka*. Český lid 84, 1997, č. 2, s. 103-110.

Hvožd'ansko - vítejte v kraji pod Třemšínem. Hvožd'any: Obecní úřad Hvožd'any, 2000.

Hvožd'any 1352 - 2002. Hvožd'any: Obecní úřad Hvožd'any, 2002.

JEŽKOVÁ, Alena a CHALUPA, Jiří. *Tichá srdce: příběhy míst a lidí*. Praha: Ve spolupráci s nakladatelstvím Olympia s.r.o. vydalo Nakladatelství Alena Ježková - Tichá srdce, 2015. ISBN 978-80-905851-1-9.

Jubilejní slavnosti: 200. výročí korunovace Bl. Panny Marie na Svaté Hoře. Příbram: Matice Svatohorská, 1932.

Jubilejní zápisník pro návštěvníky Svaté Hory nad Příbramí v jubilejním roce 200. výročí korunovace milostné sošky Panny Marie Svatohorské. Příbram: Jubilejní komitét svatohorský, 1932.

KAMENÍČEK, Rudolf. *Svatá Hora nad Příbramí, nejslavnější poutní místo mariánské v Čechách*. Praha: Kongregace redemptoristů svatohorských, 1892.

KOLÁČEK, Josef. *Jezuité na Svaté Hoře*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1998. Čeští jezuité. ISBN 80-86045-25-0.

KONEČNÝ, František. Editor. *Dobrá voda a okolí u Březnice*. Březnice: Klub čsl. turistů, odbor v Březnici, 1925.

KOPAL, Petr. *Oslava nejblahoslavenější Panny Marie Svato-Horské roku 1882*. Praha: Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, 1883.

KOPEČEK, Josef. *Svatá Hora*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. Průvodce (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-813-5.

KOŠNÁŘ, Julius. *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrha, 1903.

KOUTECKÁ, Helena. *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál, 1992. ISBN 80-85282-26-7.

MEZERA, Milan. *Povltavské vzpomínání*. Příbram: Nakladatelství a vydavatelství Mgr. Ivan Fojt, 2013.

MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010. ISBN 978-80-7028-359-2.

MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3698-3.

MUSIL, František. *Rok mariánský*. Praha: Knížecí arcibiskupská knihtiskárna, 1891.

Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1841). Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

Pamětní kniha (Smolotely): (1836 - 1952). Státní okresní archiv Příbram. Fond:Fara Maková.

PANOCHA, František. *Popsání poutního chrámu Páně sv. Jana Křtitele a Matky Boží z hory Karmel Královny sv. Škapuliře na Hoře Makové v Čechách*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství, 1886.

PASÁČEK, Reinhard. *Svatohorské schody*. Příbram: Elefant, 1993.

PERKA, Radovan a FLEGL, Michal. *Poutní místa v Čechách*. Praha: Olympia, 1991. ISBN 80-7033-146-1.

Podbrdsko: svazek XIII - 2006. Sborník. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Hornické muzeum Příbram, 2006. ISBN 80-86869-01-6.

PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*. Svazek XIII. Praha: Archaeologická komise při České akademii věd a umění, 1901. S. 59-65 a 96-126.

ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1691-9.

ROYT, Jan. *Zahrada mariánská: mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století*. Sušice: Muzeum Šumavy, 2000.

ROYT, František. *Pobožnost k blahoslawené Panně Marii Karmelitánské o wyprossenj sstátného skonánj žiwota a brzkého wyswobozenj z očistce: s obzwlásstnjm ohledem na okolnosti Makowského Kostela*. Praha, 1838.

SEQUENSOVÁ, Anna. *Skizzy slovem i obrazem z Dobré Vody u Březnice*. Praha: Bozeň, 1934.

SCHAUBER, Vera a SCHINDLER, Hanns Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-75-8.

Smolotely - minulost a přítomnost. Smolotely: MNV Smolotely, 1988.

Svatá Hora. Praha: ČTK-Pressfoto pro Českou katolickou Charitu, 1991. ISBN 80-7046-056-3.

ŠINDAR, Jiří. *Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 9788071951025.

ŠTAJNOCHR, Vítězslav. *Panna Maria divotvůrkyně*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2000. ISBN 80-86785-10-9.

ŠŤOVÍČEK, Jiří. *Dobrá Voda u Březnice-Kaple-historie-lidé*. Dobrá Voda: vlastní, 1997.

TOUFAR, Pavel. *Toulky kolem Třemšína : tajemnou českou krajinou : legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otazníky : Rožmitál pod Třemšínem, třemšínské stezky, Roželov, Hvožd'any, Újezdec, Březnice a okolí*. 1. vyd. Benešov: Start, 2005. 335 s. ISBN 80-86231-35-6.

VÁVRA, Josef. *Vývoj kultu mariánského v koruně České*, in: Podlaha, A. (ed.), *Almanach mariánský*, Praha 1905, s. 149-160.

VLASÁK, Klement. *Sv. Hora: Na památku 150letého jubilea korunování Marie Panny svato-Horské roku 1882*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství J. Zeman a sp., 1882.

ZÍKA, Jan. *Svatá Hora: průvodce*. 3. vyd. Blatná: Knih tiskárna Bratři Řimsové, 1946.

10.1. ELEKTRONICKÉ ZDROJE

BÍLÝ, Václav. fondprobreznici.cz [online], c2018. [cit. 23. 3. 2018]. Dostupné z <http://www.fondprobreznici.cz/clanky-pro-verejnost/slechticti-donatori-kaplicek-svatohorske-poutni-cesty>

DOBŘÁ VODA. dobravoda.tamchci.cz [online], c2014. [cit. 23. 3. 2018]. Dostupné z <http://dobravoda.tamchci.cz/co-navstivit-v-dobre-vode/kaple-svate-mari-magdaleny/>

DOSTÁLKOVÁ, Jarmila. biblickedilo.cz [online], c2018. [cit. 12. 2. 2018]. Dostupné z <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-c/jan-krtitel/>

HOVORKOVÁ, Jana. svata-hora.cz [online], c2007. [cit. 12. 1. 2018]. Dostupné z <http://svata-hora.cz/pda/cz/clanek/801/nekolik-slov-o-dejinnych-souvislostech-svatohorske>

HORÁČEK, David. radio.cz [online], c2017. [cit. 20. 1. 2018]. Dostupné z <http://www.radio.cz/cz/rubrika/special/pater-horacek-svata-hora-bez-poutniku-by-byla-jenom-muzeum>

CHLUMSKÝ, Jan. catholica.cz [online], c2018. [cit. 21. 2. 2018]. Dostupné z <http://catholica.cz/?id=3094>

MIROSLAV KARDINÁL VLK. kardinal.cz [online], c2013. [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné z <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=680>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. monumnet.npu.cz [online], c2003-2015. [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?hledani=1&KrOk=Ok&HiZe=&VybUzemi=1&sNazSidOb=&Adresa=&Cdom=&Pamatka=&CiRejst=&IdCis=&Uz=B&PrirUbytOd=3.5.1958&PrirUbytDo=31.3.2018&KodKr=21&KodOk=2111&Start=0>

KLÁŠTER SÁZAVA. klaster-sazava.cz [online], c2018. [cit. 2. 3. 2018]. Dostupné z <https://www.klaster-sazava.cz/cs/o-klasteru/sv.-prokop-a-pisemne-prameny>

KOSTELY A CÍRKEVNÍ STAVBY V ČR. kostelycz.cz [online], c2018. [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z <http://www.kostelycz.cz/kostely.htm>

PIŠTORA, Aleš. apha.cz [online], c2016. [cit. 8. 3. 2018]. Dostupné z <http://www.apha.cz/slavnostni-otevreni-svate-hory-v-pribrami>

PRŮVODCE PO SVATÉ HOŘE. pruvodce.svata-hora.cz [online], c2018. [cit. 24. 2. 2018]. Dostupné z <http://pruvodce.svata-hora.cz/guide/view/id/sh-13-a>

SCHENK, Christine. *Mary of Magdala: History*. futurechurch.org [online], c2001-2013. [cit. 12. 2. 2018]. Dostupné z <https://www.futurechurch.org/women-in-church-leadership/mary-of-magdala/mary-of-magdala-history>

SPOLEK BENEŠE Z BLÍŽIVY. bliziva.cz [online], c2018. [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z <http://www.bliziva.cz/Povidalek.html>

WIKIPEDIA. cs.wikipedia.org [online], c2017. [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_kulturn%C3%ADch_pam%C3%A1tek_v_okrese_P%C5%99%C3%ADbram

10.2. ROZHOVORY

P. ThDr. Ján ANDREJ, PhD. - administrátor exc.: Římskokatolická farnost Maková - Smoltely, administrátor exc.: Římskokatolická farnost Pečice a administrátor: Římskokatolická farnost Slivice - Milín. Telefonický rozhovor dne 20. 3. 2018.

P. Ing. Mgr. Jan KUNÍK - výpomocný duchovní: Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram - Svatá Hora a nemocniční kaplan: Oblastní nemocnice Příbram, a. s. Osobní rozhovor dne 28. 3. 2018.

P. Mgr. Petr MISAŘ - administrátor: Římskokatolická farnost Hvožd'any. E-mailový rozhovor dne 17. 3. 2018.

Stanislav MOTTL - březnický rodák, pečuje o kapli sv. Máří Magdaleny v Dobré Vodě u Březnice. Osobní rozhovor dne 19. 3. 2018.

Jiří ŠTÁSTKA - hvožd'anský kostelník. Telefonický rozhovor dne 9. 4. 2018.

11. RESUMÉ

The christian pilgrimage tradition goes as far as 200 AD when people took pilgrimage to sacred places in Palestine. Along with the expansion of christianity grew the number of pilgrims to Holy Land. With time, pilgrimages spread out across the whole christian world. The peak of the pilgrimage era could be seen in the baroque period when Cult of Mary, mother of Jesus was at the peak of popularity. The Cult of Mary expanded to Czech lands during the period of „recatholization“. A number of miracles attributed to paintings and statuettes of Mary also contributed to the fast spread of the cult. As of today, The Cult of Mary is considered a linchpin of the catholic faith.

There are a number of important sacred places in the Pribram region that are connected to The Cult of Mary, four of which have been selected for this thesis: baroque pilgrimage compound Svatá Hora u Příbrami, The Church of John the Babtist and Virgin Mary of Karmel mountain on Makova hora, The Chapel of Mary Magdalene in Dobra Voda u Breznice and The Church of Saint Prokopius and the Visitation in Hvozdu.

Svata Hora is one of the most important pilgrimage places in Bohemia. A statuette of Virgin Mary of Svata Hora is worshipped there. There have been a number of miracles supposedly caused by the statuette. The statuette was coronated as the very first statue of Holy Mary in the Czech lands. To this day, lot of vast pilgrimages are taken throughout the whole year. The largest one of them is the Virgin Mary statuette coronation anniversary.

The Church of John the Babtist and and Virgin Mary of Karmel mountain on Makova hora hosts the biggest and most important pilgrimage of the micro-region Stredni Povltavi. It takes place on the day of Virgin Mary of Karmel. The statuette of Virgin Mary is on display on an altar and even though she is thought not to have worked any miracles she is very popular among believers who come there to worship her.

The Chapel of Mary Magdalene in Dobra Voda u Breznice has seen a fall in pilgrimage tradition directly linked to historical events and incidents that have happened there. As of today a mass is served together with a pilgrimage celebration in a close-by village of Breznice. There is no statuette in the chapel. There is however a painting of Mary Magdalene hanging on the chapel's wall as a reminder the chapel's consecration to Mary Magdalene after the original consecration to The Virgin Mary had been canceled.

The Church of Saint Prokopius and the Visitation of The Virgin Mary in Hvozdu had originally been consecrated solely to st. Prokopius. A consecration to Virgin Mary followed an installation of the statuette of Virgin Mary of Javory from an abolished church in nearby Javory which used to host massive pilgrimages. The fame of such pilgrimages has never since been restored and the statuette of Virgin Mary of Javory is on display on the occasion of st. Prokopius day.

12. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

1) Svatá Hora - celkový pohled

(zdroj: brdy.info.cz.

Dostupné z http://www.brdy.info/brdy/2017/svata_hora_dronem2.jpg)

2) Svatá Hora - Pražská brána

(zdroj: archiv autorky)

3) Panna Marie Svatohorská

(zdroj: katyd.cz.

Dostupné z <http://www.katyd.cz/clanky/660-let-milostne-sosky-panny-marie-na-svate-hore.html>)

4) Kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie z hory Karmel na Makové hoře

(zdroj: archiv autorky)

5) Hlavní oltář na Makové hoře se soškou Panny Marie Škapulířské

(zdroj: archiv autorky)

6) Kaple sv. Maří Magdaleny

(zdroj: archiv autorky)

7) Socha Panny Marie „Immaculata conceptio“

(zdroj: archiv autorky)

8) Kostel sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie ve Hvožd'anech

(zdroj: archiv autorky)

9) Panna Marie Javorská

(zdroj: brdy.info.cz.

Dostupné z <http://www.brdy.info/brdy/2015/hille1.jpg>)

1) Svatá Hora celkový pohled

2) Svatá Hora - Pražská brána

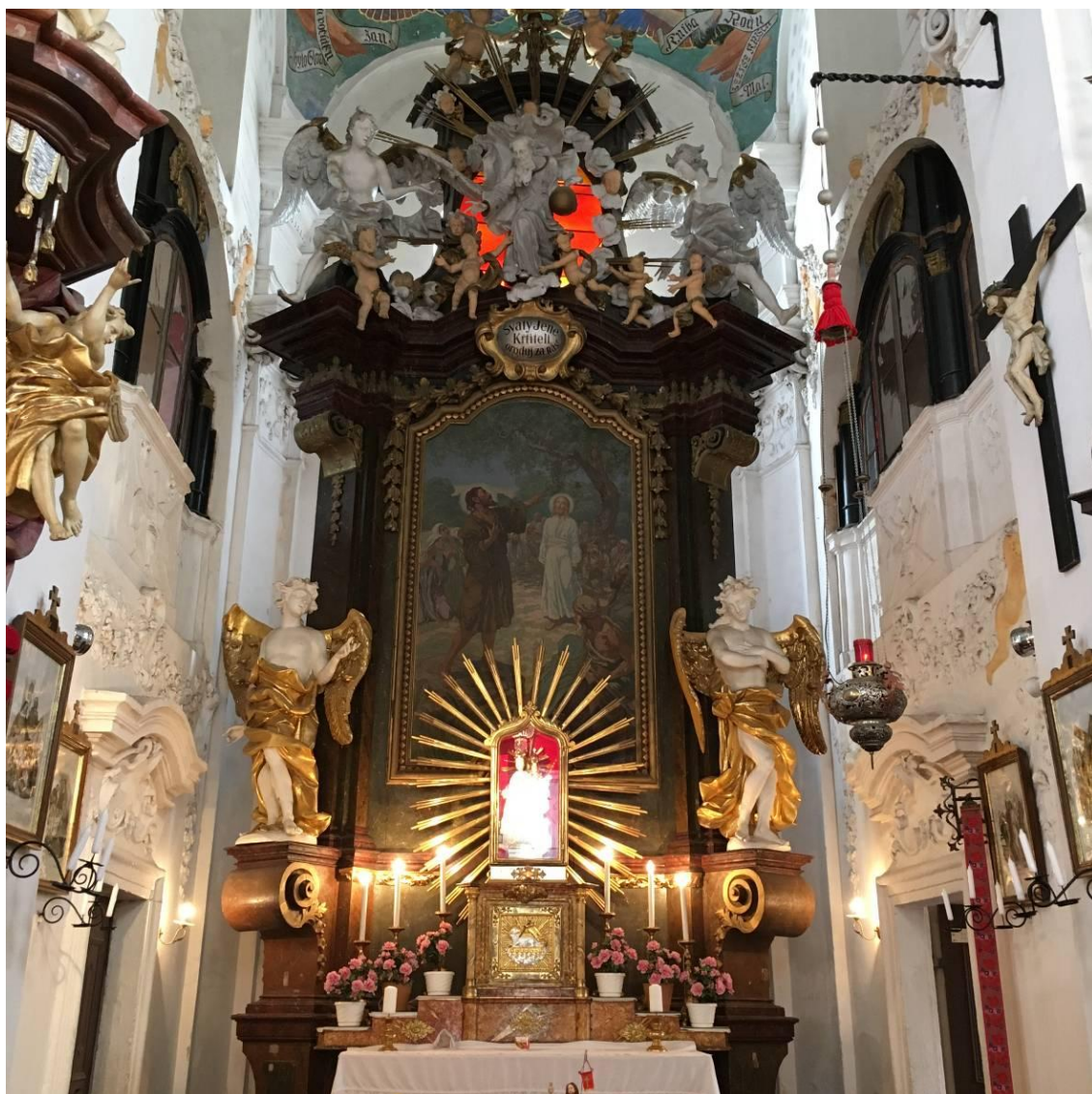
3) Panna Marie Svatohorská

4) Kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie z hory Karmel na Makové hoře

5) Hlavní oltář na Makové hoře se soškou Panny Marie Škapulířské

6) Kaple sv. Maří Magdaleny

7) Socha Panny Marie „Immaculata conceptio“

8) Kostel sv. Prokopa a Navštívení Panny Marie ve Hvožd'anech

9) Panna Marie Javorská

